

M A G Y A R M Ű V E L T S É G
HAGYOMÁNSOROZAT
1. szám.

MUHARAY ELEMÉR

**HAGYOMÁNYUNK
MŰVELTSÉGÜNK
ÉLETÜNK**

MUHARAY ELEMÉR

HAGYOMÁNYUNK MŰVELTSÉGÜNK ÉLETÜNK

K A L O T K I A D Á S .

Felelős.kiadó: Kákonyi István.

Nyomatott Bánsági Ádám könyvnyomdájában,
Kispest, Szent Imre herceg-út 134. szám. — Telefon: 142-097.

Hovatovább általánosan, ismert és elfogadott elmélet lesz nálunk, hogy a magyarságnak meg kell újulnia. És mindinkább átmegy a köztudatba, hogy a közeljövő s új európai szerepünk nagy feladataival el nem bírhatunk, ha megmaradunk jelenlegi állapotunkban. És terjed az az időszerű, felfogás is, hogy pusztán nemzeti létünknek, egyszerű fennmaradásunknak is a magyarság lelki, szellemi és testi megújulása egyetlen biztosítéka.

Idők jele-e ez, vagy csak korhangulat?... Az uralkodó magyar gondolkozást évszázadok óta felületesség jellemzi. Sehol annyi élethalakító nagy gondolat és gondolkozó nem pusztult, nem sekélyesedett el, mint itt. Még a világosodás századában is a gondolkozás olyan zsenijét sikerült elbuktatnunk, mint Széchenyi István volt. — Minden élethalakító gondolatot, elméletet, igazságot szólamná, közhellyé tudtunk csépelni s mindig elértük, hogy az elméletből nem lett általános érvényű gyakorlat, a gondolatból cselekedet, az elképzelésből valóság.

»Széchenyi évében« járunk. Az ő ünnepelésében is túl sok még a külsőség, a dísz, mégis érezzük, hogy most jött el az ő ideje. Éreznünk kell abból, hogy a lelkek soha ilyen nyitottak

nem voltak az ő szellemének befogadására. És ne feledjük, hogy Széchenyi szelleme valójában a magyar megújulás szelleme, ő látta legvilágosabban, hogy milyen végzetes az út, amelyen a kettészakadt magyarság halad. Ő hirdette itt legegyszerűbben a teljes megújulás szükségét és ő álmolta a jövő magyarját egy célú, egy irányú, keletet-nyugatot összefogó egységes nemzetnek.

Ha ezt az álmot valósággá akarjuk váltani, a közelgő nagyobb feladatainkat nemcsak vállalni, hanem végezni is akarjuk, akkor a teljes megújulás gondolatát úgy kell magunkévá tennünk, hogy el ne kopjon mint elmélet, hanem mielőbb mint gyakorlat érvényesüljön — életünk átalakításában.

Egy nemzet újjászületése nyilván nem egyszerű, meg nem is könnyű folyamat. Viszont legkevésbé fájdalmas, ha a »műtétet« a nemzet önmaga végzi el. A megújulás gondolata elől a jelenben élő generáció nem térhet ki. Nem hagyhatja felelőtlenül, súlyos örökségül egy másik nemzedékre azzal, hogy az »ő életében már így is jó lesz«, mert még az ő élete is érdekelt. Egyrészt, mert az a bizonyos nagy változás, amit félve, vagy remélve úgyis mindenki vár, itt van a nyakunkon és a műtétet, ha mi nem, akkor majd elvégzi más — és nem az emberséges, európai, magyar, Széchenyi-szellemben. Másrészt, mert a teljes megújulás folyamata is, ha a nemzet bátran és becsületesen önmaga végzi, nem tart több időbe, mint egy negyed emberöltő.

Mind a két esetre van itt világos, gyakorlati példa mai is, — távol is, közel is Európában.

A megújulás gondolatát nálunk is — mint annyifelé máshol már a világban, — leginkább a népi gondolat képviseli. Ez is szinte általánosan ismert fogalom már. A népi gondolat lényege, hogy a nemzetnek a népből kell megújulnia, mert csak a népből tud megújulni.

Mind a két gondolat kitett annak a veszélynek, hogy a gyakorlat nélküli használatban üres szólamná, közhellyé kopik. Szinte módszer ez nálunk. Olyan gondolatok lejáratajának eszköze, melyek, a mai fejlődést akadályozó életformánk helyett új, egységes és európai, magyar életformát akarnak teremteni.

Azért szinte legfontosabb, hogy ha már élünk a fogalommal, a szóval, ami a gondolatokat jelenti, előbb ismerjük meg, hogy maguk a gondolatok alapjában mit jelentenek. És ha a megújulás gondolatát elfogadjuk, azt lássuk is minden részletében, hogy az élet átalakulásáról helyes és tiszta képet alkothassunk.

Minden életalakító gondolat elsősorban azon bukik meg, hogy egy és ugyanazon gondolat alatt mást és mást értünk. Ebből következik, hogy ugyanazt a gondolatot mindig többféleképp akarjuk megvalósítani. Így gondolkozásunk zűrzavaros lesz s hiába minden jószándék, egy lépéssel sem jutunk előbbre.

Pedig az emberiség jobbik és nagyobbik fele mindig a magasabb emberi célok felé szeretne haladni, mert ez egyik legtermészetesebb feladata is. De hogy ezt a feladatát teljesíthesse is, ennek egyik ugyancsak természetes feltétele a gondolkozás összhangja.

Korunk két legnagyobb gondolata a megújulás és a népi gondolat. Ezek valójában

kiegészítik egymást. Szinte annyira, hogy egyei jelentenek.

Mind a népi, mind a megújulás gondolata tiszta, emberi és becsületes. A múlt elferdült, igazságtalan és fejlődést akadályozó formáit akarja emberséges és erkölcsös formákkal felcserélni. A dolgozó társadalmak eddig sok tekintetben elkallódott szellemi, társadalmi és gazdasági erőit akarja kifejleszteni és a magyar és emberi haladás, fejlődés szolgálatába állítani.

Lépten-nyomon nőnek ezeknek a gondolatoknak tagadói, sőt ellenségei. Azok, akik kisajátították az ő általuk meghatározott és elfogadott erő, tudás, cél s az egész létforma minden egyéb tényezőjét s akik nem hajlandók és valójában nem is merik tudomásul venni, hogy ma már az ő tagadásuk ellenére is ezek a gondolatok formálják a történelmet.

Ez a kis füzet, — amely tulajdonkép csak bevezetése egy később megjelenő könyvnek — éppen csak számba veszi a magyarság múltbéli és jeleni állapotát, a fejlődést jelentő gondolatokat, a segítő és akadályozó tényezőket és az életalakítás, a megújulás feltételeit.

Mai életünk és élet-kérdéseink

Mindnyájan a bőrünkön érezzük, hogy életünk sokkal terhesebb, mint bármely korban is előttünk élő emberiségé volt. Csupa vergődés a lét akkor, amikor az élet jobbá, könnyebbé tételére soha annyi eszköz nem állt rendelkezésre, mint ma.

Az eszközöket nem tudjuk életünkhöz helyesen alkalmazni, vergődünk a természetes és mesterséges kérdések rengetegében és nem látjuk a fától az erdőt, a kérdésektől az életet.

Életünk tételes törvénye, hogy semmi sincs ok nélkül és semmi sem véletlen.

Mai életformánk olyan alakulású, hogy belőle önként folyik ez a zavar és kábaság.

Az összes életformáló eszközöket, — idejét múlta címeken — közvetve, vagy közvetlenül a társadalom egy kis és előnyös helyzetben lévő rétege birtokolja. Annyira kizárólagos tulajdonul, hogy a szélesebb rétegek, — a testi és szellemi dolgozó rétegek — egyáltalán nem juthatnak az eszközök természetes birtokába. S így végeredményben az összesség kárára a természetes életformálásban sem lehet szerepük.

Ez a helyzet pedig nemcsak természetellenes, de különösen ma már korszerűtlen is.

A XX. század minden feszültségét — a most kirobbant feszültséget is — nyilvánvalóan a

dolgozók rendje készülődése okozta. És okozza továbbra is, amíg a feszültség végleges levezetésre nem talál.

Az előző századok forradalmi megszünték a polgárt és megteremtették annak uralmi helyzetét. De a polgárság, a harmadik rend, a szélesebb népi rétegekre, a dolgozó rétegekre is jó érvényű, új életformát nem alkotott. Ehelyett önző s csak felfelé törekvő — és érvényesülő — társadalmi osztállyá merevedett.

A népi rendet, — amely tulajdonkép a testi és szellemi dolgozók rétegéből áll, ez az átalakulás maradandóan nem érintette.

Pedig tagadhatatlan, hogy a harmadik rend a polgárság egyetemes szempontból is termékeny volt. Különösen új és új eszközök megteremtésében fáradhatatlan, — de legfőképp csak azért, hogy a maga helyzetét erősítse. Akár gazdasági, uralmi, társadalmi, vagy műveltségbeli eszközt teremtett is, azt lehetőleg kizárólagosan birtokolni igyekezett és jórészt birtokolta és birtokolja is.

A helyes életforma nagyrészt az eszközök tielyes és szükségesen igazságos elosztásán nyugszik.

Ma már nyilvánvaló, hogy az a feszültség, amit a dolgozók rendjének felemelkedésre készülése okoz, már semmiképp meg nem szűnik. Ezért az összesség elsőrendű érdeke, hogy ezt a feszültséget természetes úton vezesse le.

Ennek egyetlen módja, hogy a dolgozók rendje, a termelőrend eddigi szenvedő helyzetéből cselekvő helyzetbe lép. A gazdasági, szellemi és társadalmi lét formálásának cselekvő részese lesz.

<p>Több munka, kevesebb termelés</p>

Alig vettük eddig figyelembe, hogy az emberi szaporodás milyen óriási mértékben volt hatással a termelő ember életformájára. A szaporodással és polgárosulással állandóan emelkedő igény támadt a termeléssel szemben. Előbb mennyiségben, majd minőségben is. Főként a mezőgazdasági termelő munkája sokszorozódott meg, de ennek arányában sem termőterületet, sem termelő eszközöket nem kapott birtokába. Eljutott a látástól-vakulásig menő munkáig s ezen keresztül életformájában a csődig.

A termelés már a múlt század végén túlnötte ezt a jobbagyidőkből származó munkamódot. Nyugaton a körülményekhez képest át is alakult s a kérdés csak nálunk maradt továbbra is teljesen figyelmen kívül. Pedig a kísérő jelenségek már a múlt században mutatkoztak.

Ha nem is egyedüli, de egyik legfőbb oka ez a termelő magyarok Európa-szerte legnagyobb mérvű kivándorlásának. 1900-tól az első világháborúig pl. több, mint 1,700.000 egyén — majdnem teljes egészében a termelő rétegből — hagyta el az országot. Csak fokozta ezt a behozhatatlan veszteséget, hogy rendszerint a legéletképesebb termelő egyedek távoztak el. Még többre tehető azoknak a száma, akik a faluból, a termelő életből menekültek a városba, más társadalmi osztályokba. A mezőgazdasági termelés itt is az életképesebb, sőt értelmesebb egyedeit veszítette el.

Ha elmaradt termelési rendszerünket, a fejlődéssel ellenkező munkamódunkat s a népi élet más aránytalanságait tekintjük, egyszerűen

csoda, hogy voltak, akik a nagyrészt jobbágyi módszerek és eszközök ellenére is megmaradtak a termelés mellett, s úgy-ahogy eddig is bírták a termelés mind többet követelő iramát.

Jóval a második világháború előtt kiderült, hogy az eddigi termelési folyamat tarthatatlan. Új termelési jelszavak is mutatták, hogy megérett a kérdés: Többtermelés. Minőségi termelés.

Felvetődött és hosszú évek óta földreform (földosztás) formájában kísért a gondolat: új termőterületet adni tulajdonba a közvetlen termelőnek. Úgy látszik, sokkal több akadálya volt a tervnek, mint hirdetői hitték. Ha jól átgondoljuk, ez a kérdésnek csak egyik lényeges része.

Több föld a mai rend, életforma, munkamód és eszközök mellett, egyszerűen csak több munka.

A ferde életformából folyó földéhség ugyan minden talpalatnyi földre állít jelentkezőt, földdel bírót és nincstelent is, de mi nyújt biztosítékot, hogy az új birtokos kezében valóban több és minőségi termelés folyik majd.

A föld nemcsak az egyén, de az összesség ereje is. S ebből folyik, hogy a földdel szoros kapcsolatban élő termelő elem még a rendezettebb társadalomnak is mindenképp alapját kell, hogy adja. Ez ma, jól tudjuk, nincs így. Ezzel szemben ma éppen a földdel, általában a több földdel bíró rétegek merültek ki legjobban. Annyira, hogy mint hagyomány- és nemzetfenntartó réteg is tulajdonképp elvesztették jelentőségüket. Ezenkívül amúgy is szomorú népesedési helyzetünket éppen ezek a rétegek rontották legjobban.

Népesedési szempontból a nemzet egyetlen számottevő rétege a kiskövidű, vagy teljesen nincstelen réteg lett. De a jövőre nézve arra sincs semmi biztosítékunk, hogy a földhöz jutott nincstelen is nem áll-e majd szintén az egyke álláspontjára. — Hogy más ferdeséget ne is említsünk.

*

Íme csak a kérdések kisebb része is azt mutatja, hogy a nemzetfenntartó termelőrétegnek olyan állapotba kell kerülnie, hogy az összesség, a nemzet életereje visszatérjen, állandósuljon és bővüljön.

A termelőrétegeknek olyan műveltségi, gazdasági, politikai és társadalmi állapotba kell jutniok, hogy ne csak természetes feladataikat láthassák el zavartalanul, hanem az új feladatokból is kivehessek részüket. — Mert azt is tudnunk kell, hogy hiába vállalnánk új és nagyobb feladatokat, addig, amíg a termelőréteget nem tesszük a nemzeti ténykedések cselekvő részesévé, elvégezni azokat nem tudjuk,

Önként folyik ebből, hogy a termelőrendnek fel kell emelkednie természetes hivatása magaslatára. Így szűnik meg természetes módon a fejlődést akadályozó feszültség. Így jut természetes jogaiba a termelő ember és így lesz köteleességteljesítésben is életképes.

Többtermelés, minőségi termelés
--

A többtermelés, minőségi termelés, de általában a föld és vele kapcsolatos más kérdésekben is csak a termelőrétegek életének, életformájának gyökeres és maradandó átalakulása hozhat megoldást.

A többtermelést és egyben minőségi termelést csak minőségi ember tudja biztosítani. Egészséges méretű népesedés csak akkor indul meg, ha a termelőréteg biztosítva látja; — elsősorban azt, hogy az új életformában elért magasabb életszínvonala a szaporodás nagyobb arányában sem csökken, de még inkább emelkedik. (Az ellentmondás látszólagos csak. A termelő- és fogyasztóérdekű gazdasági rendben ugyanis törvényszerű, hogy a többfogyasztás csak emeli az életszínvonalat. A többtermelés és a vele egyenes arányú többfogyasztás természetes jövedelemnövelés.) Másodsorban, ha teljes joggal részt vehet az életformálásban. És végül az eszközök igazságos elosztása révén kapja legfőbb biztosítékát, hogy életének emelkedése, a fejlődés irányában állandósul.

A mai népi emberből, de általában termelő emberből, minőségi ember csak úgy lehet, ha birtokába kapja az életével, munkájával kapcsolatos összes gazdasági, műveltségbeli és társadalmi eszközöket.

Egyszerűen: a több és minőségi termelést végző ember kultúrája nem lehet kevesebb és alacsonyabb, mint a közvetítést végző kereskedőé, az adminisztráló hivatalnoké, vagy más átlagos polgári és középosztálybeli egyéné.

Természetes ez. Például egy átlagos mezőgazdasági termelő munkája, gyakorlati tudása körülbelül kétszáz féle, külön is értékelhető, külön tudásból áll. Egy-egy részlettudása magasabb fokon külön-külön értelmiségi szakma. Kétségtelen, hogy hatalmas tudásmennyiség ez. De ha most több és minőségi termelést akarunk elérni, ezt a tudásmennyiséget értékelnünk kell.

Akkor is, ha a több és minőségi termelés szempontjából mindjárt átértékeljük is.

Bizonyos, hogy a több és minőségi termelés szempontjából sok részlettudás elégtelen. Valószínű, hogy az új termelési rend és munkamód, az új eszközök sok hagyományos tudást tesznek feleslegessé és vetnek el. De biztos, hogy az öröklött és eddig csak ösztönben élő tudás színe-javát a legkorszerűbb termelési rend sem nélkülözheti.

A termelőember ma meglévő tudásmennyiségét teljes egészében életműveltsége adta. Öröklött és hagyományos tudás ez. Bebizonyosodott, hogy a több és minőségi termeléshez nem elegendő, nem megfelelő. Vessük el és cseréljük fel iskolatudásra? Nem. Csak az életműveltséget egészítsük ki iskolaműveltséggel.

Amennyire igaz az, hogy az életműveltség a termelő ember számára különösképpen Európában nem elegendő, legalább annyira igaz, hogy egyedül az iskolaműveltség sem tud adni olyan tudást, amely a termelés emelkedő rendjét mindenképp biztosítja. A termelő ember öröklött tudásának iskolatudással kell bővülnie és az iskolatudásnak az ösztönös tudásra kell épülnie.

A két tudás között többször találunk ellentmondást, de ezek inkább csak felületes szemléletnek tényleges ellentmondások, valójában csak látszólagosak. És inkább csak arra figyelmeztetnek bennünket, hogy az iskola- és életműveltség összevetését csak nagyon szakavatott kezek végezhetik.

A keleti, hagyományos eredetű ösztönös tudásból a nyugati természetű iskolatudás hozzá-

adásával lesz tudatosult európai tudás. A régi, rendszertelen termelőmódból európai termelő-kultúra. És a jobbágyi színvonalú mezőgazdasági termelőből minőségi ember.

Az eddigiek összefoglalásával is megállapíthatjuk a minőségi ember ismertető jegyeit: A termelés módjához alkalmazkodó, lehető legmagasabb gazdasági és szellemi műveltség, a más társadalmi osztályokétól semmiben el nem ütő társadalmi és politikai helyzet. És csak munkaviszonyaihoz igazodó magas színvonalú szellemi és testi lét.

Mindebből az is világos, hogy a minőségi termelő ember kezében semmiféle eszköz nem jelent veszedelmet. Ellenkezően, a fellendült termelésen és a fokozott jövedelmen keresztül csak fokozottabban tudja szolgálni az összesség és önmaga érdekeit és kielégíteni az ezután is jelentkező igényeket.

Tudnunk kell, hogy a népi ember nem menekülő fajta. A föld, a táj, a múlt, a szűkebb haza mély és egész világát kitöltő élménye. A múltban is csak embertelen életformánk hajtotta ki tengerentúlra s a város felé s úzi ma is a »könnyebb« élet felé.

Ha az utóbbi negyed században annyira nem korlátozzák s végül teljesen be nem szüntetik a kivándorlást, vajmi kevés dolguk lenne itt a népszámlálóknak. — És ne tévesszen meg bennünket, nem a kivándorlás okai és nem a kedv, csak a lehetőség szűnt meg. Sőt gondoljunk rá, hogy a második világháború után új

amerikák nyitnak széles kaput a kikívánczozóknak. — Akkor, amikor minden termelő-, építőkézre nekünk lesz a legnagyobb szükségünk.

A termelő, a dolgozó embert nyitott kapuk mellett csak akkor tudjuk megkötni, ha számára a létnek egy sokkal magasabb fokát biztosítjuk. Ha olyan életformát teremtünk, amelyben a létfenntartásért ösztönösen küzdő dolgozóból öntudatos minőségi termelő válhat. Ha a termelő réteg felemelkedéséhez nemcsak járható utat nyitunk, hanem az összesség minden erejével és eszközével segítjük a termelő ember gazdasági, szellemi és társadalmi emelkedését.

Ez a gyakorlatban egyet jelent életünk átalakításával, egy új életforma megteremtésével. Jelenti a nemzet összességének teljes megújulását és jelent egységes, egyirányú, egycélú nemzeti közösséget.

A szellem irányít

A történelem folyamán többször alakult át az emberi lét. Nem egy, az előbbinél magasabb életforma elkopott, vagy elsikkadt az élet további útján.

Az életálakítás, új életforma teremtése részleteiben nem egyszer irány tmutatóan sikerült is. A teljes megújulás mégis mindenkor elmaradt. Ennek oka, hogy az életformát együttadó szellemi, gazdasági és társadalmi lét együtt egyöntetűen és egymással összhangban sohasem alakult át.

Különösen nagy történelmi fordulatok után nem egyszer alakult virágzó gazdasági lét és nem egyszer magas rendű társadalmi lét, amelyek

elmúltak, megsemmisültek, mert a szellemi életet nem alakították át azokhoz megfelelően.

Az életforma három tényezője — a szellemi, gazdasági, társadalmi lét — között sorrendet megállapítani nem szükséges és valójában nem is lehet, mert úgy összefüggnek egymással, mint láncszem a láncszemmel. Mégis az életformán belül a gazdasági és társadalmi lét függvénye a szellemi létnek.

Hiába alakítunk új gazdasági, vagy társadalmi formákat, az előbbitől bármennyire is eltérő gazdasági és társadalmi életet, nem lesz az maradandó, ha rajtunk és létünkön a régi szellem uralkodik tovább.

Ha nem alakítottuk át szellemi életünket, még a gazdasági, vagy társadalmi létben elért eredményeket sem tudjuk tartani és életünk visszasüllyed a régi, vagy, még annál is rosszabb állapotba.

Az emberi életnek mindenkor legérvényesebb fokmérője a szellemi lét. Ha például a szellemi lét tagolt, akkor általa az összesség is külön-külön rétegekre bomlik. A külön rétegek szellemi élete pedig nemcsak más-más minőségű és mennyiségű lesz, de más-más irányú és természetű is.

Az ilyen alakulású szellemi lét magával hozza a gazdasági lét elferdülését és más élet-sorvasztó egyenetlenségeit. A társadalmi létben például megteremti a különböző rétegek egészségtelen társadalmi és uralmi szembenállását. És persze ugyanez történik egy-egy társadalmi rétegen belül is.

Elképzelhetetlen, hogy amíg a szellemi lét ilyen állapotban van, addig a gazdasági, vagy,

társadalmi lét bármilyen kitűnő eszmék alapján is hosszabb időre érvényesen átalakítható legyen.

Természetes, hogy a gazdasági, vagy társadalmi lét viszonythatással lehet és van is a szellemi életre. De ez a hatás jóval kisebb mértékben lehet befolyásoló, vagy, alakító.

A termelő embert is elsősorban a szellemi képességek emelik minőségi emberré. Szellemi fokával arányosan tud uralkodni eszközein. Szellemi műveltsége jelöli ki helyét a gazdasági és társadalmi életben. Mint ahogy meghatározza minden viszonyát a közösséghez, összességhez is.

A közvélemény tájékoztalan

Szólni kell arról is, hogy egészséges életformában az egyén felelőssége az összességgel szemben fokozottabb. Éppen ezért lényeges körülmény, hogy az egyén felelősségérzete és tudata mindig szellemi és sohasem vagyoni, vagy társadalmi állapotával arányos. Ha mai közvéleményünket tekintjük, azt látjuk, hogy a gazdasági átalakulás gondolata talált legnagyobb visszhangra. Sokkal kevésbé a társadalmi és csak egész szórványosan a szellemi átalakulás gondolata.

Ennek két oka is van. Egyik, hogy a dolgozó rétegek nagyobbik részénél, akár csak máriólholnapra szóló gazdasági javulás is az annyira nélkülözött emberi életet jelentené. A másik ebből következik: a napi politika ezt a hangulati értékű állásfoglalást a maga javára igyekszik kihasználni s persze a politika modorában hirdeti a gazdasági átalakulást, mint létünk

jobbrafordulásának egyetlen biztosítékát. Sokkal óvatosabban bánik a társadalmi átalakulás gondolatával. — Ezt átengedi jótékonykodó társadalmi egyesületeknek. — Pedig ezeket a valóságban nem is lehet egymástól függetleníteni, elválasztani. Míg a szellemi átalakulás gondolatát végkép elhallgatja.

A közvélemény ilyen formálása határozottan káros. Tudnivaló, hogy még a legnincstelenebb emberben is az első jobb ebéd. után, vagy az első jobb ruha érzésére felszabadulnak a társadalmi törekvések és bizony egészséges szellemi irány nélkül sohasem a helyes irányba.

Az ilyen közvéleményformálás kiirtani segít egy örökérvényű, ösztönös és őszinte tulajdonságot, az emberré emelkedés, — a magasabb lét utáni vágyat. — Ami pedig mindig a dolgozó rétegekben a legelevenebb. Mert minél keményebb az élet, minél embernyúzóbb a munka, annál erősebb a vágy.

Ezt a vágyat egy időre üres jelszavakkal is lehet semlegesíteni, de adott helyzetben újra jelentkezik az és nyugvópontot csak egységes természetű életformában talál.

Örök figyelmeztetésül álljon előliünk, hogy amikor már az egyénből, vagy összességből kivész az emberré emelkedés, a magasabb Ki utáni vágy, akkor már mind az egyénnek, mind az összességnek nemcsak a megújulására, de a fennmaradásra is vajmi kevés a reménye.

A múlt szerepe

Történelmet formáló népek tűntek már el, mert kivesszett belőlük az emelkedés vágya, a fejlődés és megújulás egyetlen biztosítója.

A népből való megújulás gondolata azért természetes és egyedül helyes, mert az emelkedés vágya, a szükséges mértékben eg}Tedül a népi, a dolgozó rétegekben él.

Hogyan újulhat meg a nemzet a népből, mikor a népnek magának is meg kell újulnia?

Nép és nemzet együtt újulhat meg, tulajdonképpen a múltból, — a múlt szellemi, erkölcsi, társadalmi értékeiből. És azért közvetve a népből, mert ezeket az értékeket a nép tartotta meg, élt velük legtovább és benne éppen ezek táplálták és tartották az emelkedés vágyát és a megújulás reményét.

múltunk értékei hagyományunkban maradtak ránk. Hagyományainkkal évszázadok óta kizárólag a nép él. Hagyomány-értékeinket a nép tartotta fenn és őrizte, egész a legutóbbi időkig.

Az utóbbi időkben indult el a hagyománypusztulás folyamata. Ennek egyik oka a hagyományellenes életforma volt, a másik, hogy a hivatalos szellemi, gazdasági és társadalmi élet ezekről az értékeinkről egyáltalán nem vett tudomást. Sőt, a néprajztudomány közelmúltban történt megjelenéséig tudományos életünket sem foglalkoztatta.

A néprajztudománynak köszönhetjük, hogy a múlt fellelhető értékeit megmentette. Munkája, eredményei annyira közérdekűek, hogy eddig is

alkalmasak lettek volna a közvélemény helyes irányú tájékoztatására, sőt széleskörű bevonására is. (A finneknél például csak az ősi nyelv gyűjtésében, vizsgálatában is külön erre a célra alakult társadalmi szövetkezet és maga a társadalom is segíti a tudományt.) Sajnos, nálunk ennek a ma legfontosabb tudományágnak anyagi és ezzel minden más lehetősége a legszűkre szabottabb.

Közvéleményünk a hagyományos múlt irányában is teljesen tájékozatlan. Hagyományos múltunkról helyes fogalmi sincsenek, s ha vannak, tévesek. A múlt, a múlt értékeinek való felismerésére és befogadására is képtelen.

Pedig életünk átalakítására, új és maradandó életforma kialakítására a nemzet újjászületésére a múlt befogadása nélkül nincs is reményünk.

A múlt.

Az uralkodó magyar műveltség és ebből következőleg a gondolkozás európai-polgári jellegű. De lényegében szinte egy világ választja el az igazi európai és az alkotó polgári műveltségtől és gondolkozástól. Leginkább úri-polgári műveltségnek és gondolkozásnak mondhatjuk. Legfőbb jellemvonása az önző észszerűség. Ez a műveltség és gondolkozás az alapjában végtelen életet kizárólag a jelen, a ma minél tudatosabb kiélésére korlátozza.

Az úri-polgári gondolkozás a hagyományos múltat, mint terhes dogmát elveti és így függetleníti magát a jövő kérdéseitől is.

Szöges ellentéte ez a gondolkozás a természetes gondolkozásnak, amelynek természetadta alapja, hogy a múlt, jelen és jövő bennünk van.

Az úri-polgári műveltségben és gondolkozásban idővel megszakadt az eleven élet örök fonala. Eltűnt belőle az őselmény, ami múltat, jelent, jövőt összeköt.

Az élet egyik íratlan tételes törvénye, hogy a múltat nem lehet elvetni. Mert a múlt mindig forrása a jelennek és a jövőnek.

Életünk nagy változása előtt állunk. Hogyan és mikép alakítsuk életünket, hogy megmaradjunk és boldoguljunk? A jelen és a múlt

tanulságait összevetve kapunk erre megnyugtató feleletet.

A magyar múlt mindenképpen gazdag. Tele sok torz, de sok egészséges vonással is. Az igazi észszerűség, elvetni a torz vonásokat és átmenteni a jelen számára a múlt minden alkalmazható értékét és azokat szervesen beépíteni az átalakuló életbe.

Ennek egyetlen feltétele, hogy világosan kell látnunk a múltat. Mi teremtette meg és tartotta fenn az értékeket és mi okozta az eltorzulásokat. Milyen okok teremtettek egy előnyös, vagy hátrányos helyzetet és milyen okok tartották fenn, vagy szüntették meg azokat. A múltai csak teljes múltismerettel tudjuk értékelni s csak így tudjuk előnyeit mai életünkben hasznosítani és hátrányos, fejlődést akadályozó eltorzulásait elvetni.

A magyarság múltismerete végtelenül hiányos. A valóságos múltrol, főként a régmúltrol alig vannak ismereteink. S amik vannak, azok is egymásnak sokszor végzetesen ellentmondók. S így van ez akár írottak, akár csak szájon fennmaradtak ismereteink.

Mit tudunk hagyományos múltunkról, amely túl van hiányosan írott történelmünkön? ... Jóformán semmit. — S ami nagyobb bűn, arról sem tudunk, amit az újabb történeti kutatások hoztak napvilágra.

Mi éppen azokat az időket veszítettük szemünk elől, amelyekben még éltek az erőt adó magyar sajátságok. Azokat az időket, amikor még egész életünket a hagyományos formák irányították, amikor a magyarság még egycélú,

egységes nép volt, mert minden tagja s így az egész közösség életét is hagyományaink töltötték be és őselményeink kormányozták.

**Nem vagyunk
barbárok, sőt...**

Életformánk már évszázadok óta nyomorítja itt az életet és akadályozza a fejlődést. Vájjon hányan tudnak nálunk arról, hogy a régi magyarság életformája az emberi együttélés eddigi egyik legtökéletesebb alakja volt. Az egyén szabadsága, kezdeményező joga szinte teljes ebben, de teljes a közösséggel szemben fennálló felelőssége is. — Lehet-e ennél korszerűbb, észszerűbb és tökéletesebb életformát alkotni ma is?

A Habsburgi-gyarmatos időknek az a történelmi felfogás felelt meg legjobban, hogy a magyarság nyugatra törő barbár és horda nép volt és veszélyeztette a művelt Európát.

A honfoglalás ténye maga megdönti a barbárság vádját. Kínai krónika említi, hogy a magyarok: »füvet, vizet keresve vándoroltak Nyugat felé.« Tehát nem népeket irtani és leigázni, hanem — élni. Árpád hazafoglalása nem a barbár fegyverek diadala, hanem egyenesen magyar diplomáciai tény és siker. És mikor a tényleges harcra kerül sor, akkor sincs semmi nyoma a barbár harci módszereknek.

Hazánkban azidőben még teljesen szervezetlen az államélet. A magyarság teremt itt szerves állami életet. — Ami szintén nem barbár cselekedet.

Századok alatt belénk verték, hogy kereskedelemhez, iparhoz semmi közünk és semmi

érzékünk. S ami keveset megtanultunk, azt a Nyugattól kaptuk.

Életünk olyan szerencsétlen alakulású ezekben és az utánnuk következő századokban is, hogy ez a ráfogás érvényesül is bennünk.

Pedig idegen írott emlékek bizonyítják, hogy már az V. században magyar kereskedők járnak a keleti országokat. »Akik kereskedelmi utakat teremtenek és jó kalmárok, akiken nehéz kifogni.« Még a honfoglalásban is szerepet játszik az akkori magyar kereskedelmi élet tájékozottsága. Ami azt bizonyítja, hogy a VIII. és X. század között Nyugat felé is kiterjedt már a magyar kereskedelmi tevékenység. Kalmáraink vihették hírül azt is, hogy nemcsak tejjel-mézzel folyó ország ez, s nemcsak vize és füve jó, hanem Európának kereskedelmi és gazdasági szempontból is igen fontos területe.

Az árpádházi uralkodók kereskedelmi törvényei Nyugaton is újítás számba mennek. Egész a XIII. századig olyan fellendült és Nyugatot-Keletet átfogó kereskedelmi és gazdasági életünk, hogy komoly, tényezői vagyunk Európának.

Vájjon, ha ez a hagyományos magyar kereskedői szellem élne ma bennünk, kárát vallanánk-e? — És, ha nem hagytuk volna elpusztulni, vájjon ott tartanánk-e, ahol ma tartunk?

Az ipari életnek is mély gyökerei vannak a magyar múltban. A honfoglalás idején magyar ipari-hagyományokat tudunk átadni Európának. A fejlett magyar ruházati és szücsipar, a híres magyar ötvös-, fegyverkészítő- és bognáripár

sok, Európában addig ismeretlen munkamódját vette át tőlünk a művelt Nyugat.

Hagyományos múltunk íme felruházott bennünket mindazokkal a tulajdonságokkal és eszközökkel, melyekkel, mint európai nép is, jó kilátásokkal kelhettünk volna versenyre a nyugati népekkel.

Életformánk — ami a vándorlással kapcsolatban még szerencsésen alakulhatott is — ma is példás életforma lehetne. Gazdasági, kereskedelmi és ipari életünk abból a korból európai mértékkel mérve is kiemelkedő.

Az őshazából hozott hazátszerző politikai és harci módszereink továbbra is biztosították volna önállóságunkat, és szabadságunkat.

<p>Önmagunk önmagunk ellen</p>

Meggyökerezett szokás nálunk, hogy a múltból következő minden pusztulásért, minden bűnért, minden felelősséget a tatár, török és Habsburg-dúlásra és a dúlások nyomán betelepedett idegenekre hárítunk. Magunkat hibásnak találni semmiben, semmikor nem szeretjük és nem akarjuk.

Ez a szokás egyedül önmagunkra káros. Értelme nem több, mint a sírva vigadásé. De eredménye sem. Mert mindig csak azt érzük el, hogy önmagunkban semminek okát nem találjuk s önmagunkat végül is mindig felmentjük.

A tatár, török és Habsburg-dúlást le kell számítanunk, mint elsődleges okokat. Egyrészt, mert nincs nép, melynek életét és hajlékát többször és hasonló arányban is fel ne dúlták

volna. Másrészt, mert bizonyára nem egy hasonló nemzetdúlást élt át a magyarság Keleten is és megedződve, újra megerősödve kezdte, ha kellett előlről az életet. Hasonló példákat Európában most a közelmúltban is találunk. A népvándorlás útján is bizonyára hasonló küzdelmek kovácsolták még egységesebbé a hazát kereső magyarságot.

Elsődleges ok a magyarság kettészakadása és az azt követő önmagunk dúlása önmagunkon. Amikor más-más célú és irányú, felső és alsó rétegre szakadt a magyarság — uralkodó rétegre és népre.

És a kettészakadás után, mintegy következmény, végzetszerűen megjelenik a tatár. A tatárdúlást viszont nem követi, mint következmény, a legtermészetesebb és legcélszerűbb folyamat, hogy a magyarság okulna a nagy leckén és összeolvadna újra egységes nemzetie. Nem. Más a következmény. A felső réteg még a romokon is további előnyöket nyer és a népi réteg még mélyebbre süllyed a jobbagyosorba.

Eközben a gazdasági, kereskedelmi és ipari élet kihull a magyar kezekből, mert a felső réteg nem tartja továbbra magához méltónak, míg a jobbagy sorba leszorult alsóréteg életét már más irányba szabták meg. Gazdasági, kereskedelmi s jórészt ipari életünket is főként Nyugat és délnyugatról beáramló idegenek veszik kézbe. Mintegy beékelődnek a kétrétegű magyarság közé, mintha csak akadályozni akarnák a kettévált magyarság egymásra találását.

Előbb, az egységes magyarság idején a nemzet minden tagja szó szerint cselekvő részese

volt a gazdasági és kereskedelmi életnek is. Míg most a népi réteg már mint szenvedő részes sem jön számításba.

A felső réteg pedig inkább már csak élvező réteg. Mondhatjuk, ezzel és ekkor vált igazán úri réteggé.

Ez a folyamat csak még inkább teljessé tette a szakadást és jött az újabb következmény: a török.

Most 150 évi gondolkodási időt kapott a magyarság. Feltehető volt, hogy másfél század szenvedése után rendbeszedi sorait, beilleszkedik az európai népek sorába és újra kezdi a múlt jó nyomain életét. Ez lett volna észszerű, de tudjuk, nem így történt. A kiskirályokká növekedett magyar urak még egymással sem egyeztek, aminek persze megint csak a népi magyarság itta meg a levét.

Az idegenek beözönlése, most már az égtáj minden irányából még jobban megindult és a Habsburgok sem várattak sokáig magukra.

És a habsburgi 100 év lezárta és megpecsételte a magyarság első európai ezerévéét.

A magyarság kettészakadásának eredménye, hogy hajdani erőnket Kelet és Nyugat felé egyaránt elveszítjük, amit Keleten és Nyugaton egyaránt felismernek és így egyre-másra csorbul népvándorlaskori tekintélyünk. Amikor pedig egy-egy időszakra sorsunk fellendül és újból erőt tudunk mutatni, a számunkra előnyös helyzeteket sem tudjuk állandósítani, mert már hiányzik belőlünk az állandó helyzetet és erőt biztosító egység.

<p>Az igazi magyar szellem</p>

Ahogy mit sem tudtunk az európai múltat megelőző társadalmi és gazdasági formáinkról és téves ítéleteket és ismereteket hordoztunk magunkban a magyarság első európai századairól, úgy nem ismerjük távolabbi múltunk szellemi életét és az onnan ránkmaradt szellemi értékeket sem.

Elképzelhetjük a magyarság valamikori műveltségbeli állapotát, gazdasági, társadalmi és »politikai« tevékenységéből. De talán még jobban egységes életformájából, mely a törzsi szervezeteket egy cél és irány követésére, s így a több szempontból is sikeres életre összefogta.

Milyen szellemi lét adhatta alapját az emberi együttélés e példás formájának? Milyen szellemi értékek teremtették meg azt az egységes szellemet, mely egy nehézsorsú nép életét sokáig oly kitűnően kormányozta?

Az Európában töltött első századok azt bizonyítják, hogy szellemi életünk más, de nem alacsonyabbrendű volt az európai népekénél. Néhány századig tartó jelentős európai szerepünk bizonyítja, hogy akkori műveltségünk alkalmassá tett bennünket a nyugati népekkel való együttélésre és rugalmas volt az európai formák befogadásában. És ami szintén jelentős, az európai kultúrához való hozzáadásban is.

Az akkori magyar műveltség fokát bizonyítja az a tény is, hogy a magyarság a pogány világot az új helyzetnek és életkövetelményeknek megfelelően aránylag milyen rövid idő alatt felszámolta. Az a küzdelem, amely az új vallás átvételével kialakult, alapjában nem a pogányság

fenntartásáért indult, mint tanultuk és hisszük, hanem a nemzet kettészakadásának első hullámai okozták. És az ezzel mindjárt fellépő hatalmi villongások fűtötték. Hogy a pogánysághoz való ragaszkodás időszerűtlen és céltalan., ezzel tisztában volt a magyarság nagy többsége. Nem is természetes, csak mesterséges oka volt ez a harcnak, amit az elszakadó és uralkodó hatalomra törekvő felső réteg a maga javára jól ki is használt.

A vándorláskori magyar szellemi értékek már abban a korban hagyományszámba mennek, ősi keleti öröksége már a honfoglaló magyarságnak is. A vándorlás alatt átvétel és átadás útján alakul és gyarapszik a magyar műveltség, de benne az őselmény változatlanul él. A magyarság ennek erejével alakítja magához az átvett kultúrértékeket is és teszi sajátosan magáévá az előbb még idegen műveltségbeli javakat.

Életműveltségünk megmutatkozik a társadalmi és gazdasági létben, a harci módokban és eszközökben s az általában magas élet-színvonalban.

Szellemi műveltségünk a kornak és a helyzetnek megfelelően magasrendű. Természetesen vannak olyan szellemi értékeink, melyek megérik a hosszú és mozgalmas vándorutat. Nem egy értékünk pusztult el ezen az úton s még csak töredékekben sem maradt ránk. Művészeti emlékeink is nagyrészt a vándorlás alatt kallódtak el. És leginkább olyan természetű szellemi értékeink maradtak fenn, amelyeknek nem árthatott a vándorló élet. Akkor legjelentősebb zenei életünk, tánc, játék és díszítő

kultúránk. Ezek a szellemi értékeink nemcsak bőségesek, de alkalmasak arra is, hogy szoros szellemi közösségbe tartsák a velük élő nemzetet.

Egyéb műveltségbeli értékeink sem veszlek el számunkra nyomtalanul, ősi magyar és örök emberi élményeinket megtartotta számunkra a magyarságban eleven őselmény. Annyira, hogy népi rétegünk jórészt a mai napig el tudta hozni számunkra az ősi múlt szín- és formavilágát is és kifejlesztésre, kiteljesítésre alkalmas alapokban minden egészében fent nem maradt szellemi értékünket is.

Töredékesen fennmaradt szellemi értékeink is tanúbizonyságot tesznek amellet, hogy az ősi magyarság jelentős részese volt az emberi kultúra kialakításának. Sajátos nyelvi, zenei, díszítő és mozgásbeli hagyományaink arra utalnak, hogy őseink igen közel éltek a születő emberi szellem bölcsőjéhez.

Magyarázza, egyben aláhúzza ezt a valószínűsíthető feltevést a népi emberben jórészt ma is élő hagyományos szemlélet, látás- és gondolkozásmód, mely a magyarságot — szemben a polgári életszemlélettel — a végtelen élet rendjébe állította.

**A felsőréteg
végleg elszakad**

Egyedül a nemzetszakadást okolhatjuk azért, hogy sok, egyébként időtálló hagyomány értékünk is elpusztult. Az új hazában megállapodott magyarság az államszervezés és más súlyos gondok után hozzáláthatott volna a nyugodt időket kívánó szellemi

lét alakításához, ha nem jött volna a legnagyobb akadály — a kettészakadás.

Így a magyar szellemi műveltség nem tudott idejében újjáalakulni sem az új tájhoz, sem a korhoz. Mert az európai átalakulás folyamata az egész magyarságban meg sem indult. A felső réteg Európa felé haladt, míg a népnek erre semmi lehetősége nem volt, s így magára maradt. Az érvényes, a »hivatalos« szellemi életet a felső réteg alakította ki — minden tekintet nélkül a múltra és a múlt szellemi értékeire — európai mintára.

Így a maga idején nem derülhet ki, hogy a hagyományos szellemi értékekből melyek lehetnének érvényesek európai életünkre, s melyekkel járulhatnánk hozzá Európa akkor alakuló kultúrájához.

Elferdült életformánk gátolta meg, hogy összemérjük, összevessük szellemi értékeinket az új világ értékeivel, s azt is, hogy mindannyiunk számára megtartsuk a mi kétségtelen értékeinket s átvegyük Európa értékeit. Életformánk gátolta meg, hogy a két kultúra összeadásából új és európai magyar kultúra születhessenek.

A hagyományos magyar szellemi élet alapjában közösségi természetű. Ennek hatására alakult ki életünk; s egész életformánk közösségi rendje. Ebből a minden magyart összefogó közösségből csak úgy lehetett szabadulni, ha a szellemi életen keresztül megbontják az egységes életformát. Ha elvetik az addig érvényes szellemi értékeket s megtagadják a közösségi elvekre beállított múltat.

Felsőrétegünk képtelen lett volna végkép elszakadni a néptől, ha kultúrája alapján azonos marad a nép kultúrájával. Ha a magyarság hagyományos múltjához nem tép el minden szálat s ha nem alakít magának új, a magyarság eddigi életformájától teljesen elütő életformát.

De még az is kellett a végleges szakadáshoz, hogy a felső réteg, a népi magyarsághoz lélekben, de minél előbb testben is idegen lehessen, mert a szakadás csak így lehetett teljes.

A nép, mely az előző életformában még természetes résztvevője a gazdasági, szellemi, társadalmi és uralmi életnek és alapját, valójára adja a magyar közösségi létnek, most érvényét veszíti, s kívül marad az új életkeretekben. Egyetlen feladat jut számára — szolgálni és lenni.

**Jobbágyvilág,
magyar világ**

Ha a népi réteget értékelni akarjuk, kél fontos tényként mindig figyelembe kell vennünk. Egyik, hogy ösztönösen, vagy tudatosan — egyedül magára vállalta a múltat. Megmenthető szellemi értékeinket; tárgyi és szellemi hagyományainkat, a múlt egységes életformájának erkölcsi világát és közösségtartó erejét, ahogy lehetett, erős küzdelmek árán is átmentette eltorzult életébe. Ebben hősi a nép. Másik tény, hogy jobbágyélete folyamán a múlt sok jelentős szellemi értékével nem is élhetett szabadon és nem fejleszthette azokat az európai fejlődéssel arányosan. Ami általa szelleme és élete is fejlődött és emelkedett

volna. De még Európa szellemi értékeihez sem juthatott hozzá, s így élete szinte az ösztön-életig esett vissza. — Ebben volt a nép léte tragikus.

Azt, hogy mégis fennmaradt embernek és magyarnak, azt hagyományainak, a múlt szellemi értékeinek — melyekkel élt még a tiltó törvények ellenére is — és annak köszönheti, hogy ősélményeink kitöltötték egész szellemi világát.

A kettészakadás után magára maradt népi réteg megtartja a közösségi formákat, sőt még a rétegen belül is megszűnik az egyén szabadsága. A népi rétegnek, ha fenn akar maradni egyaránt elveszíti a fejlődéshez annyira szükséges szabadságot. Ennek következménye, hogy szigorítja azokat. Ami már nem is válik hasznára sem népnek, sem életformájának, — de ami kényszerű. A nép mint réteg, mint egyén és a ránézve káros új formákkal szemben meg akarja őrizni ellenállását és erejét, szigorú rendbe kell szedni sorait. Mert csak így van reménye arra, hogy egyszer mint nép és magyarság újra feltámadjon.

A népi, a jobbágy közösségi, hogy a közösség erejét növelje, korlátozza az egyén szabadságát. Az egyénnek megszűnik minden kezdeményező joga. S ez érvényes s az egyén társadalmi és szellemi életére egyaránt. A közösség hozzájárulása nélkül nem érvényes semmi, amit az egyén kezd, vagy akár alkot. Érvényre akkor jut, ha azt a közösség elfogadja, úgy, hogy maga is résztvesz az újításban és alkotásban s így azt mintegy tulajdonába veszi. Ezáltal lesz az egyéni kezdeményezés és alkotás végül is közösségi. Az egyén mint kezdeményező és

alkotó eltűnik, belevész a közösségbe, s így lesz minden élet- és szellemi megnyilvánulás kizárólag a közösségé, tehát személytelen.

A hagyomány élése, őrzése, ha nehézségek árán is, de megállás nélkül folyik tovább. Ha másképp nem lehet, akkor olyan formában — mintegy álcázva — hogy már nem feltűnő.

Különös, de végül is erőt adó formája ez a szellemi létnek. Az élet keserű ízei, a közösség felszín alatt húzódó erői mély nyomokat hagynak a tovább élő és alakuló szellemi értékekben. Azokban a társadalmi ellenállás is mindjobban kifejeződik és idővel megtelnek szociális tartalommal. Az elnyomott szellemi és testi erő vívódásának eredménye ez. — A ma eszmékben és elvekben kifejeződő népi szocializmus születik ebben a korban. Így megy nálunk a szociális gondolkodás is mintegy hagyomány-számba.

Ebből is kétségtelen, hogy a jobbágyvilág nagymértékben alakította szellemi hagyományainkat. De formálták azt az új táj, az itt élő, majd a környező más népekkel való érintkezés és az új életkörülmények. Később a felsőrétegekben kifejlődő európai jellegű kultúra is hatással volt rá, úgyszintén a nagyobb történelmi alakulások is. S végül még nagyobb mértékben a technika és civilizáció megjelenése.

De alapjában mégsem változott. Változatlanul maradtak benne azok a jellemvonások, melyek az ősi keleti múltat jelentették. Mert szállományként őselményeink is rámaradtak népi rétegünkre és ez majdnem csak napjainkig segítette megőrizni hagyományainkat.

A népi ember szemléletét, látását, gondol-

kodását mindig az őselmény irányította. Ezért maradt fenn népi rétegünkben mai napig is az emberséges magyar gondolkodás, a végtelen élet rendjéhez igazodó, alapjában egészséges szellem és magatartás és az emberről, életről, világról való erkölcsös és igazságos felfogás.

Mit tegyünk?

Vitán felül áll, hogy őselményeink fennmaradása is egyedül a népi' réteg érdeme. De az is kétségtelen, hogy hagyománykultúránk még ezzel sem lelt kizárólag a nép tulajdona és nem lelt belőle jobbágy-; vagy parasztkultúra, mint újabban hirdetik. Mert, mint a hagyománykultúrából újjászületett új magyar zene is bizonyítja, ma is hozzáférhetően mindannyiunké. Sőt, amint éppen az új magyar zene dicsőséges példájából látjuk, nemcsak a magyarság számára, de Európa, s még azon túl az egyetemes emberi kultúra számára is magasrendű szellemi érték.

Vájjon terhes dogmák-e csupán hagyományainkban fennmaradt szellemi, gazdasági és társadalmi formáink? Ha átalakuló életünk, új életformánk számára új tartalmat, új és maradandó értékeket keresünk, hol máshol találhatjuk őket, mint hagyományainkban.

Európa legnagyobb népeinek életformái és szellemi élete is válságos időket él. Melyik európai életformához ragaszkodjunk hát mi? Ragaszkodhatunk-e csak az európai szellemhez, amely végeredményben magát Európát is válságba sodorta?

Ha kikerüljük az egyik végletet, nem eshe-

tünk belé a másikba sem. A mából a múltba el nem menekülhetünk. Az idő kerekét vissza nem forgathatjuk. Halad az s nekünk az idővel kell tartanunk.

Kelet és Nyugat határán állunk. Helyzetünk is megszabja tennivalónkat. Sorsunk is kikerülhetetlenül ennek a helyzetnek a jegyében áll. Ha fentt akarunk maradni és nagyobb szerepet akarunk vállalni, meg kell erősödnünk, újjá kell születnünk múltunkból, önmagunk és Európa maradandó értékeiből.

Észre kell vennünk, hogy nálunk Kelet és Nyugat azt is jelenti, hogy múlt és jelen.

Akkor állhatunk itt helyt, ha Keletet és Nyugatot egyesítjük magunkban és hagyomány és európai kultúra elválaszthatatlanul egybeolvad bennünk. — Akkor nemcsak új életformát nyerünk és fennmaradunk, hanem valóban meg is újulunk és új szellemünk és életünk előtt minden irányban kinyílik majd a tér.

Új szellem, új élet.

Újabban sok olyan megnyilatkozással találkozunk, amely bizonyítja, hogy a magyarság készül élete megújítására. De a módozatokban, a hogyanban még mind az egyének, mind a társadalmi rétegek eltérnek egymástól.

Legjobban egyeznek a törekvések a magyar múlt és a nép felé történő érdeklődésben. Ez szellemi, tudományos, de gazdasági téren is mind élénkebb. Igaz, hogy ez az érdeklődés legtöbbször közel sem ér el a hagyományos múltig, de kétségtelenül afelé halad.

Amelyik haladó érdeklődő eljut Széchenyiig s valóban megérti és elfogadja, az eljut Balassa Bálintig is és onnan bármilyen meglepő is ez, — tovább, az »íratlan« értékekig, — a hagyományig. Ez az egyenes út akkor is, ha valaki szellemi, akkor is, ha társadalmi, vagy éppen gazdasági vonatkozásban érdeklődik a hagyományos múlt iránt.

Például Gellért püspök koráig kell eljutnunk, hogy a magyar régmúlt, még európai fülnek és szemnek is élményszámba menő értékeire első európai nyomokban rátaláljunk. »A püspök egy különös éneket csodál meg, amit egy leányzó énekel, aki kézimalmos munkálkodik.« Az idegen füle elfogadja a sajátos magyar éneket, megkapja őt az új zenei érték,

de szeme ugyanakkor meglátja a fejlődés — egyszerű, de abban a korban nyilván Európában is ritka — ipari eszközét.

A magyar fülek, melyeknek hallani, a szemek, melyeknek látni kellett volna, akkor már s azóta is csukva voltak — a hazai dolgok iránt.

Íme most évszázadok távlatába kell visszamennünk saját élményeinkért.

Biztató, hogy a magyarság most végre Széchenyitől is akar tanulni. Valóban ma már Széchenyi nemcsak ünnepi beszédekben szereplő idézet, de mind több helyet foglal el a haladó magyar szellemben. Még akkor is igen jelentős ez, ha tudjuk, hogy sok tekintetben vannak már jobb, korszerűbb tanítók nála.

Egy ma is teljes érvényű tanításán mind- eddig átsiklottak még leghívebb tanítványai is. Azon a (tanításán, amikor a hagyományról tanít: »A magyar népnek nincs csekélyebb hivatása, mint képviselni ázsiai bölcsőjében rejtőző, eddigelé sehol ki nem fejlett sajátságait, mert bizonyosan annyi jót és nemest rejt magában, mint az emberi nemnek akármely lelkes és erős családja. — Csak a tűznek nemes hévre kell tisztulnia.«

Pedig Széchenyi nem szerette a dogmákat és nem volt reakciós sem.

A tűz, amittől féltett bennünket, rég ellobogott már, — még a 48-as időkben, s mára bizony hamuja sem maradt. De a legnagyobb baj, hogy nem is tisztult arra a nagyon szükséges nemes hévre.

Mint tanítás, ma talán még időszerűbb, mint valaha is volt. Széchenyi minden ízében —

nemcsak jellegében — európai és európai műveltségű. Európán át és átjárva ismeri meg a világot, az emberi, az életet és Európán keresztül jut el a magyar hagyománykultúráig. — És nem érzi sem terhesnek a hagyományt, sem a fejlődéssel ellenkezőnek.

Széchenyi hagyományaink kifejlesztésétől várta szellemünk gyógyulását s azon keresztül életünk átalakítását és sorsunk jobbulását. Gyakorlati útmutatást nem adott, mert benne a költő, a magyarság eleven lelkiismerete látta meg a tennivalót és így ő csak tanítást adhatott.

Ez a tanítás világos. A magyar múlt szellemi értékeit kell kifejlesztenünk, mint ahogy a jelentős európai népek is kifejlesztették és magasrendű kultúrájuk tényezőjévé tették múltbeli szellemi értékeiket.

**Alkotóink mindig
ezt akarták**

A költészetben már a múltban is találkozunk jó és tökéletes példákkal is. Balassa Bálint kora legátfogóbb európai műveltségű költője. Költészetét a múlt benne még érvényesülő szellemi értékei teljesítették ki európai magyar költészeté.

Csokonai Vitéz Mihály ad először hangot, hogy legyünk figyelemmel a múlt értékeire. »Hallgassátok figyelemmel a daloló falusi leányt«. Nagyjelentőségű, mikor azt a felismerését közli egyik versében, hogy az új magyar élet- és kultúra-alakításban a népnek is részt kell venni. Egyik sorában haragos hangon mondja: »Hát csak kanásznak termett a somogy-sági paraszt.«

Berzsenyi Dániel mintha ma szólna hozzánk: »Forr a világ bús tengere, óh magyar«... »ébredsz fel alvó nemzeti lelkedet!« De azt is kívánja, hogy a nép is legyen részese a magasabb emberi tudásnak, műveltségnek, szellemnek: »így a görög nép s Róma bölcsessége, melyet csudálva tisztelünk, ma is csak a tudósok székiben lakott, — a nép szemébe nem hatott sugara, előtte el volt rejtve mindenütt...« a hagyománykultúra jelentőségét is megénekli *egyik* versében: »Nézd a tánc nemeit, mint festik játszói ecsettel a népek lelkét s nemzetek izleteit.«

A himnusz költője, Kölcsey már valósággal a szellemi megújulás jegyében szól: »A való nemzeti poézis szikráit a köznépi dalokban kell nyomozni...«

Vörösmartynál a népi gondolat így fejeződik ki: »És mégis — mégis fáradozni kell. Egy újabb szellem kezd felküzdeni, egy új irány tör át a lelkeken...«

Az ő korában már megindul a hagyományértékek gyűjtése is. S rövidesen megjelennek a »népi írók«, a magyar költészet két legnagyobb alakja: Arany és Petőfi, ők költészetük minden sorával, de egész életükkel is eleve eldöntenek minden vitát. Míg az előttük élő nagyok csak ösztönszerűen érezték, hogy a hagyományos magyar szellem bő és végtelen forrású és európai hivatású, addig Arany és Petőfi öntudatosan, költői elvek és emberi eszmék alapján fogadták magukba a múlt szellemi értékeit és emelték a világirodalom számára is magasrendű értékévé.

Művészi elvük nem az újítás, mint sokan hirdetik és hiszik, hanem a hagyományból és népből való teljes szellemi megújulás vállalása. A népi gondolat, a népiség nálunk nem külső szín és dísz, de belső tartalom és valóság.

»Higgyünk a népben, mert akkor hinni tudunk a nemzet és az emberiség jövőjében is.« Ebben a kihirdetésben teljes a népi gondolat és világos a cél: Népiség, magyarság, európaiság. Könyvelven: hagyományainkat, szellemi értékeinket fejlesszük ki magasrendű és európai szintű magyar szellemi értékekké, népünket emeljük fel a nyugati népek színvonalára és emelkedjünk együtt európai magyarsággá.

A megvalósulás első feltétele az új szellem. Amiről a költő már száz év előtt megállapította, hogy kezd felküzdeni. Nyugaton már ez az új szellem mindenütt felküzdötte magát, csak nálunk küzd még mindig erősen.

Ennek oka nem is annyira bennünk, a ma élő emberben és a ma érvényes társadalomban van, hanem szellemi életünk, művelődésünk elavult rendjében. Hiába van, vagy volna a jószándék fennt és hiába a törekvés lennt, a rendszerből folyó akadály meggátol, érvénytelenít minden jószándékot és minden törekvést. Fenntart szakadékokat, elválaszt osztályokat — sokszor még akaratuk ellenére is.

**Életműveltség,
Iskolaműveltség**

Alig figyelembevett tény az, hogy felső rétegeink szinte kizárólag iskola-műveltséggel, míg az alsó, különösen a népi rétegek kizárólag életműveltséggel bírnak.

És ebben az a döntő, hogy a teljesen más-más természetű műveltség nem enged, nem ad sem a szellemben, sem a lét egyéb területein semmiféle találkozási területet a két külön műveltségű rétegnek. Ezzel egyúttal meg is akadályozza az együttérzést, az együttgondolkodást és az együttthaladást.

Ez tartja fenn ma is a társadalmi szakadékot majd olyan mélynek, mint néhány száz évvel ezelőtt volt. — Még a mindkét oldalról megnyilatkozó jószándék ellenére is.

Mindent kifejező iskolapéldáját kapjuk ennek, ha megfigyeljük egy iskolaművelt és egy életművelt magyar társadalmi érintkezését.

Ez, ha egyszerű találkozás is, — különösen, ha a felek jobban nem ismerik egymást, -- a lehető legkínosabb látvány a nézőre és cselekmény a találkozókra. Suta mozdulatok, kínos mosolyok, tartalomnélküli, érdektelen, üres beszéd, amit betetőz az egymástól való mielőbbi menekülés nagyon is látható vágya. Rendszerint egy torz vigyorgás, — ami mosoly szeretne lenni, — buta vállonveregetés, — ami a barátkozást szeretné kifejezni — és két megkönynyebbült sóhaj vet véget két más-más rétegbe tartozó magyar találkozásának.

Gondoljunk csak rá, hogy lakodalmakon, vagy egyéb eseményeken, — mikor már muszáj egy-egy urat meghívni, hogy ez a »kedves kötelesség« milyen terhes vendégre, vendéglátóra egyaránt. Egy valósággal szokásba vett hallgatólagos megállapodás segít mindkét félén. Az úr egy bizonyos időben, mindig jóval a befejezés előtt eltávozik s akkor jön csak a java, az igazi multság — magunk között.

Bármerre jártam Nyugaton, előbb mindig megdöbbsentett a társadalmi érintkezés közvetlen, szívélyes, barátságos, vagy kedélyes formája. — Mikor hazakerültem, akkor meg újra az itthoni formákon döbbsentem meg.

*

Ne higgyük, hogy megtaláltuk a hibát, ha megállapítottuk, hogy a népi embernek nincs, vagy kevés az iskolaműveltsége. Ez a bajnak csak egyik oka. A másik, hogy az iskolaművelt rétegeinknek még annyira sincs életműveltségük.

A nyugati népeknek velünk szemben nagy előnye, hogy nagyobbára iskola- és életműveltek egyszerre. Az alig több, mint fél százada nemzeti sírja szélén álló Dániát az mentette meg, hogy a legteljesebb iskolaműveltséget s hozzá eszközöket adott a termelőrétegnek s életműveltséggel egészítette ki az iskolaművelt rétegek kultúráját. A német ember szervező és végrehajtó fölnye legelsősorban abból származik, hogy iskola- és életművelt egyszerre s hozzá iskola- és életműveltsége meglehetősen egyensúlyban van. De bármely nyugati népet nézzük is, ezt a műveltségbeli egyensúlyt majd mindenütt megtaláljuk s tapasztalhatjuk, hogy ennek mennyi előnyét élvezik a nyugati nemzetek.

**Mit adjon
az iskola?**

A nyolcosztályos elemi gyakorlatból még nem ismerjük. De az előbbi elemi oktatásunk, a nép iskolaművelése szempontjából alig bírt jelentőséggel. Egyik alapvető hibája volt a régi népiskolának, hogy semmi figyelembe nem vette a hozott életműveltségi

alapokat és a népi gyermekben már jelentkező élet- és hagyományműveltséget.

Csak így érthető, hogy a tanuló, amikor, mint »végzett« növendék kilépett az iskola kapuján, minden iskolatudást maga mögött hagyott és további életét már újra csak életműveltsége irányította.

Felnőtt korban persze már legtöbbször szüksége lett volna az iskolaműveltségre is, de akkorra már emlékeiben sem élt az.

Pedig a népi ember különösen már századunkban mind többször és többször került olyan helyzetbe, hogy elengedhetetlenül szüksége lett volna az iskolaműveltségre. Ezt megszerezni felnőtt korban már nem könnyű feladat. Az élet iskolájában már csak keserves tapasztalatok árán tudott hozzájutni némi iskolaműveltséghez. Ezt tapasztalta a népi ember és éppen ezért csak akkor törekedett iskolaműveltségre, ha már nagyon szorította a »csizma«. Ha muszáj volt. — Ha nem volt muszáj, ha csak kikerülhette, nem vesződött vele.

A faluban, a legszűkebb keretek közöli, emberi nívó alatt, így is megélt valahogy... Ha mégsem, ha sorsa mégis kívül verte a falun — iskolaműveltség nélkül egyetlen út volt számára nyitva, a városi alsó proletár élet felé. Ha elindult és elérkezett a városig, meg sem állhatott a városok peremén dísztelenkedő proletár negyedig.

Itt aztán, ha még annyi emberi érték s termelő erő is volt benne, az ki nem fejlődhetett, s így az őt követő generációkkal együtt még jobban az emberi színvonal alá süllyedt.

Ha most a másik réteg, az iskolaművelt réteg helyzetét tekintjük, nem ritkán tapasztalhatjuk, hogy kint az életben a hiányos életműveltség is milyen sok akadályt tud támasztani. Az iskolaművelt ember is legtöbbször kénytelen — szintén keserves tapasztalatok árán — életműveltséget szerezni. Különösen akkor, ha a maga lábán akar megállni és munkája, munkaköre megkívánja a kizárólag életműveltséggel megszerezhető tapasztalatokat.

Ha figyelembe vesszük az élet sok elkerülhető kellemetlenségeit, rájövünk, hogy az összesség és az egyén érdekeit egyaránt szolgálná, ha már az iskola együtt adná a szükséges iskola- és életműveltséget. Nem mondhatjuk, hogy az iskola, még a népiskola is nem igyekezett az előírások szerint, ugyanúgy, mint a tanító, vagy a tanár is nem ritkán még előíráson is túl. Igyekezett. A népiskola például igyekezett megadni az alpműveltséget és képessé tenni a további tanulmányokra. Csak az volt a baj, hogy éppen a további tanulmányokra nem volt módja, nem ritkán alkalmá a legtöbb népi származású tanulónak. A módosabbaknak ugyan alkalmuk és módjuk is lett volna, de mivel csak ő rajtuk függött, hogy végeznek-e tovább: tanulmányokat, a legtöbb nem élt ezzel az alkalommal.

Az iskolának, — nevezzük azt eleminek, vagy bármilyennek is — végeredményben az a természetes feladata, hogy amikor végleg kibocsájtja a tanulóját, akkor az ne a további tanulmányokra legyen képes, hanem az életre.

Egyaránt érvényes iskolaműveltséget csak úgy adhatunk, ha semmi szerepet nem játszik

az, hogy a tanulásra kötelesnek van-e módja, vagy alkalma az életben mindenkép kielégítő iskola- és életműveltség megszerzésére.

Két ok is van erre: egyik, hogy az egyén tudása, ereje, ha kell élete végső fokon mindig az összesség szolgálatában áll. Másik, hogy a többtermelést, minőségi termelést végző minőségi embert is csak úgy kapjuk meg, ha annak teljes iskola- és életműveltségét adunk. Persze erre azt is mondhatják, hogy ehhez nem elég a nyolc esztendő. Lehet, de sokkal több semmikép nem kell hozzá. — Mert úgymint minden az iskola- és életműveltséget összeegyeztető jó tananyagon és rendszeren múlik.

**Mit jelent
a közösség?**

Az új életformának még csak körvonalait sem kapjuk tisztán, ha minden szépítés nélkül és tárgyilagosan nem nézünk szembe a kérdésekkel. Hiába takargatjuk a bajt, baj marad az s csak nő.

A falu kérdésében is sok a tisztázni való.

A régi kedves falu, — ami mindig inkább csak költői kép volt — eltűnt. Az utóbbi évtizedek jó, vagy rosszakaratú, tárgyilagos, vagy nem tárgyilagos falu vizsgálata is meglepő eredményeket hozott. Bármilyen természetű vizsgálat is, tengernyi bajt mutatott ki: egyke, műveletlenség, földhiány, erkölcsi és tudáshiány és a többi.

Egyetlen józan vizsgálat sem általánosított, csak megállapította a bajokat. S ma már mindenki előtt világos, hogy a felsorolt és a még fel nem sorolt bajok is kisebb, vagy nagyobb mértékben minden faluban otthonosak.

Be kell látnunk, hogy ahogy, a régi közösség, úgy a régi falu is elvesztette létjogosultságát. És ahogy új közösséget kell teremtenünk, úgy kell kialakítanunk új falut is. Az új falu éppen olyan szükség, mint az új műveltség, vagy az új életforma.

A több- és minőségi termelés csak új faluban lehetséges és a minőségi embernek csak az új falu tud igazi otthont nyújtani. Olyat, amelyből már nem kell elmenekülni, mert úgy élhet benne, mint akár a ma annyira irigyelt városban a városi ember.

A régi falu a fejlettebb életformába kerülő termelő ember számára alkalmatlan.

A régi közösségi formák, melyek valaha annyira összetartották a falu rendjét, megszűntek. Az egyén az élet legtöbb területén független, túlságosan is független az összességtől. Viszonylagosan szabad ugyan, a közösséggel szembe nem érez semmi felelősséget, de a közösség sem felelős ő érte és vele szemben.

Tudnunk kell, hogy az egyén minél szorosabban tartozik bele a közösségbe, annál nagyobb a közösség ereje és ezen belül annál életerősebb az egyén. Ha a közösségi formák egészségesek, azok nemcsak kötelességeket jelentenek az egyén számára, hanem elsősorban azt jelentik, hogy az egyént s az egyén érdekeit az összesség is védi.

A közösségbe tartozó egyén nemcsak részese a közösség szellemi és életjainak, de a közösség minden érdekű fellépése, cselekedete hasznát végeredményben mindig az egyén élvezi. — A közösség erejével az egyén érvényesül.

A termelő embert egyébként is minden életmegnyilvánulása a közösségi létre utalja. A természettel való küzdelemben a termelő egyén soha nem állhat egyedül. Ez mindenkit egyformán érintő közösségi feladat. Ugyanígy az elemi csapások leküzdése, amely szinte sohasem az egyedet, de mindig a közösséget együtt érinti. A termelő munka módja, főként a többtermelésben teljes összhangban élő egyedeket, tehát közösséget kíván. De egészséges szellemi élet is csak a közösségen belül képzelhető el. Mint ahogy a termelő ember társadalmi, vagy politikai érvényesülése is csak a közösséggel, csak azon belül, mintegy azon keresztül lehetséges.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy a termelő egyén társadalmi és természeti életét — számára is előnyösen csak a közösségen belül élheti. Társadalmi és természeti lény egyszerre csak a közösségi ember lehet.

Új közösséget

A régi közösségnek fel kellett bomlani, mert nem felelt meg a fejlődés követelményeinek. Ez a bomlási folyamat már a múlt század elején elindult. A világesemények indítják el. Az értelmesebb egyedek magukba fogadják az eseményeket teremtő szellemet, de a merev s akkor már korszerűtlen közösség erre képtelen.

Az összeütközés kikerülhetetlen. Az egyén menekül a közösségtől. Menekül, mert a haladóbb szellemű kezdeményezésekre, cselekvésre nincs semmi szabadsága. A közösség veszít

ezáltal legtöbbet. Éppen értelmesebb, sokszor értékes, cselekvőképes egyedeit veszíti el. Ezek más, leginkább magasabb társadalmi rétegekbe húzódnak és végkép elvesznek a közösség számára. És sokszor kap, ha nem is az eltávozóban, de annak utódaiban ellenséget az elhagyott közösség.

A felső társadalmi réteg és szelleme egyenesen megkívánta, hogy az újonnan érkező előbbi közösségét le- és megtagadja és azéval sokszor ellentétes érdeket is képviseljen.

Megállapíthatjuk, hogy az ilyen egyének nem voltak elvei, nem volt közösségi öntudata, de végső fokon a közösséget, a közösség merev formáit kell elmarasztalni.

A közösség nem arra való, hogy korlátokat rakjon az egyén elé, hanem hogy az egyéni szabadság sérelme nélkül fogja össze az egyéneket és az összefogás ereje által könnyítse meg számukra az életet.

Ebből végül is az derül ki, hogy igazuk van a közösségelleneseknek. Nem. Ebből nagyon is természetes tennivaló következik. Mindent át kell venni a múlt közösségi formáiból, a hagyományból, ami segíti és maradandóvá teszi az új életformát és mindent el kell vetni — illetve a tudomány hatáskörébe utalni, — ami akadályozza a fejlődés szabta alakulást.

Az új közösségnek az egyéni szabadság és egyéni felelősség legfelsőbb fokát kell biztosítania. Ez az egyén számára nemcsak a kezdeményezés jogát jelenti, de biztosítja azt is, hogy az egyén képességeihez mértén akár alakító

hatással is lehet a közösségre. Az egyén cselekvő vagy alakító jogát korszerű, új közösség tudja biztosítani.

A korszerű faluközösség a falu minden egyedét magába tudja foglalni. A minőségi termelő minőségi ember is és így önmagukban megszűnnek a társadalmi különbségek fő okai. Az élet- és iskolaműveltséget egybefoglaló műveltség a társadalmi érintkezésnek is új alapokat ad. A hagyomány alapján kifejtett szellemi élet pedig a falu bármilyen foglalkozású egyedére is érvényessé teszi a közösségbe való természetes beletartozást.

A szövetkezeti szellem

A gazdasági életben a közösségi szellem mai értelemben a szövetkezeti szellem. A termelés és fogyasztás rendje annál előnyösebb az egyén számára, minél inkább közösségi alapon, szövetkezeti elvek szerint történik. A közösségi érdekű, a valóban közösségi természetű szövetkezet nemcsak előnyös, de szükséges, mert a több és minőségi termelésnek, többfogyasztásnak egyenes feltétele. A minőségi termelő időben, de idegekkel sem bírná a mai gazdasági rendszer fejlődést és boldogulást is akadályozó formáit. Ma a termények eladása, a fogyasztási cikkek vásárlása idő és idegpocsékolás. Nem is szólva arról, hogy kölcsönös bizalmatlanságon alapul és rontja a szellemet.

A szövetkezeti rendben, ha ezt maga a közösség alakítja és tartja befolyása alatt, eltűnik a bizalmatlanság, ezáltal javul a szellem és bővül az erkölcsi érzék.

A helyes szövetkezeti rend nemcsak a gazdasági, de a szellemi és társadalmi lét területén is közelebb hozza egymáshoz a közösség tagjait, az egyéneket. Növeli a közösségtudatot. Gazdasági és szellemi javakban egyaránt erősíti az egyént és a közösséget.

Új falu, új otthon

Új közösség csak új faluban alakulhat. Illetve új falut csak új

közösség alakíthat.

Az új falu külső formájában és belső tárgyi berendezésében is tulajdonkép hagyományellenes kell legyen. Széles utcák, terek, levegős házak ellentétben állnak a múlt zsúfolt, szűkre szabott, szertelen, »hagyományos« építkezési módjával.

Az élet fejlődése és a népesedés kérdése egyaránt megköveteli, hogy tűnjenek el az egészségtelen, bacillusgazda viskók és szűk udvarok. S vele a földpadló és a sohasem használt első, vagy »nagy-szoba«. S velük tűnjenek el a naphosszat köpködő, káromkodó, semmittevő emberek. És sok mindennek el kell még tűnni, ami már nem is »hagyománya.. Az ízléstelen »új« bútoroknak, a nem mindig füstös ivóknak, a filléres »regényeknek« és a voltaképpen hagyományellenes maradi szellemnek.

Az új falunak valójában miben sem szabad különböznie a jó értelemben vett várostól... Határában ugyanúgy megférnek a szövetkezeti feldolgozó üzemek, vagy akár az eszközöket előállító gyárak. Munkáskéz a több és minőségi

termelés mellett is akad elegendő. — S belül még mindig elfér akár a gépesített háziipar is, mely amazokat semmikép nem zavarja. Meri a házi iparnak is megvan a maga termelést szerepe.

A levegős faluban jól megférnek a színjátszás és a film háza is. (Csak olyan tartalommal kell azokat megtölteni, ami megfelel a közösségi érdekeknek.) Mint ahogy elfér a kiállító helyiség, a hangversenyterem, a falumúzeum. De jut hely a szellemi érintkezés és így a szellemi lét fejlődését biztosító önművelő köröknek, mint ahogy jut a társadalmi érintkezést közösségi alapon biztosító helyiségnek, mondjuk azt körnek, vagy akár kaszinónak is.

Az ilyen berendezésű új faluban új szellemű ének- és zenekarok, műkedvelő és önművelő társaságok nőnek és eleven szellemi életet alkotnak.

Az új falu új emberének, életének és szellemének sorsa, műveltségi állapotán múlik. És legfőképp azon, hogy új művelődési politikával tudunk-e olyan szellemet teremteni, amelyben a múlt, hagyományunk értékei és Európa kétségtelen eredményei új magyar kultúrát alkotnak.

Mert csak európai-magyar kultúra teszi a falut, a falu embere és közössége számára igazi otthonná és állítja meg mind a termelő, mind az értelmiségi ember eddigi végzetes arányú menekülését.

Ezideig figyelmen kívül hagytuk, hogy az is nagyban rontotta a falu helyzetét, hogy az

értelmiségi ember is, hacsak tehetne, menekült belőle. (Nem akarom azt mondani, hogy egyenesen rossz példát mutatott a falust embernek.) Míg a népi embert megróttuk, ha elvagyódott a faluból és elmenekült a városba, addig természetesnek vettük, ha a pap, jegyző, orvos, tanító állandó készenlétben, félig becsomagolva várta, hogy jósorsa, ha nem is egy nagy, de legalább egy kis városba elvigye, a lehetetlen, unalmas, poros, falusi fészekből. Természetesnek találtuk ezt, pedig ez nem is olyan természetes.

Tapasztalhattuk, hogy azokban a falvakban, ahol az értelmiségi ember akár közösségi érzetből, a néppel való közös sors vállalásával, akár hősi elszánásból vállalta a falut, s a falusi életet, — abból a faluból a népi ember menekülése is sokkal kisebb arányú volt. S ezzel együtt természetesen kisebb arányú volt az egyke, a tudatlanság és az erkölcsi romlás.

Nem egy helyt tudunk papról, jegyzőről, orvostól, tanítóról, akik népi érdekű szövetkezetek alakításával, háziipari munka megindításával könnyítettek a falu gazdasági helyzetén. És nem egy helyt tudunk népi önművelő körrel, zene- és énekkarról, tánc- és játszócsoportokról, melyeket a hagyományos szellemi értékek ápolására és a minden irányból támadó városi morzsa-kultúra, kispolgári kultúra hatásának ellensúlyozására önként, a kötelesség helyes felismerésével a falu értelmiségi emberei szerveztek meg és irányítottak.

Ma már ezt kell természetesnek találnunk. Mert bizonyítja, hogy ha a falu értelmiségi

embere helyzetét és szerepét helyesen értelmezi, szervesen bele tud kapcsolódni, bele tud nőni a falu szellemi, gazdasági és társadalmi életébe.

Így alakul ki az új falu, új közösség és új életforma, amely mind a termelő, mind az értelmiségi ember számára olyan otthonná alakítja a falut, amelyből nem kell elmenekülni, de még elvagyódni sem lehet. Mert az új falu új közössége eljut a valóságos emberi és szellemi értékekig és eljut a valóságos emberi életig. — A közösségi rend nélkül széthulló társadalomtól az életerős közösségig. A rendszertelen termelés és fogyasztástól a többtermelésig, többfogyasztásig, a jövedelemnövelésig. Az ötfokú magyar zenétől az új magyar zenén át az egyetemes zenei értékekig. A hagyományos drámai játékoktól a klasszikus drámákig. A magyar hagyományt őrző népművészettől a magasabbrendű képzőművészetig.

Mint ahogy eljut a technika és civilizáció helyes felismeréséig. Az eszközökig és azok helyes kezelésének birtokában, azok segítségével a magasabb emberi létbe.

Így jut el az egyén a közösségi élet önkéntes és tudatos vállalásáig. S így lesz az új falu új közösségének szabad és felelős egyede a nemzeti összesség — s annak nagy céljait tudatosan magába foglaló tagja.

Így alakul új és korszerű életforma, új szellemű kereskedelmi és elevenebb ipari élet és így alakul ki az egységes magyar szellem, műveltség és élet, múltunk és hagyományunk nyomán.

**Hagyományunk
az egész magyarságé**

Amikor a hagyomány szerepét olyan döntően fontosnak tartjuk, tulajdonkép azt akarjuk elérni, hogy ősélményeink mindig jelen legyenek bennünk, életünkben és mindenkori kultúránkban.

Megértjük ennek a fontosságát, ha tudjuk, hogy az ősélmény örök kapcsolatunk az eredet emberi tudathoz és szellemhez, a lényegében változatlan világhoz és természethez. S így az emberi életnek minden időkre érvényes és helyes alapformáit őrzi. Azért kell ragaszkodnunk hozzá, hogy életünk mindig a helyes irányban menjen előre.

Ebben a törekvésünkben négy tényezőnek jut igen nagy szerepe: A művelődéspolitikának, a néprajztudománynak, a felnőtt társadalomnak és a gyermeknek.

A művelődéspolitikának azért, hogy először is a múlt szellemi értékeinek teljes feltárását elvégezni segítse s hogy hagyomány ér tekéink kifejlesztését támogatásával lehetővé tegye.

Hagyományértékeink ugyanis évszázadok óta nem fejlődhettek s így nem is érvényesülhettek az egyetemes magyar művelődésben. De éppen azért nem is szolgálhatták a nép szellemi fejlődését és felemelkedését sem.

Az új magyar zene példája világosan bizonyítja, hogy hagyományértékeink fejlődöttebb állapotban magasabb fokon nemcsak magasabbrendű magyar kultúrát eredményeznek, de az európai, sőt az egyetemes kultúrában is mint magasabbrendű kultúrértékek érvényesülnek és hatnak.

Az új magyar zene bizonyítja azt is, hogy a múlt szellemi értékei arra hivatottak kezében legyőzik a súlyos évszázadokat és rövid idő alatt ma is érvényes szellemi értékekké alakulnak át. Pontosan olyan értékekké, mintha csak fejlődésükben évszázadokig nem is akadályozták volna.

Művelődéspolitikánknak kell gondoskodni arról is, hogy a kiteljesített hagyományértékek a művelődéspolitikai eszközei: az iskola, egyéb intézetek és intézmények, rádió stb. útján a társadalom minden rétegéhez eljussanak és az összesség minden tagjában érvényesüljenek. De művelődéspolitikánk feladata gondoskodni arról is, hogy őselményeink mindenkori kultúránkban állandóan jelen legyenek.

Ennek a legfontosabb feladatnak eszköze az iskola és alanya a mindenkori gyermek. Az iskolai évek alatt kell a gyermeknek hagyomány értékeinkkel eredetiben megismerkedni és eredeti alakjukban kell átélnie gyermekjátékainkat, a mesét, mondát, balladát, a forma, szín és díszítő hagyományainkat, az ősi zene, tánc és drámai hagyományainkat. Ez nemcsak annak biztosítéka, hogy szellemi értékeink mindenkor fennmaradnak, hagyományaink mindenkor elevenen élnek, hanem biztosítják az őselmény örök áramlását is. Mert hagyományértékeink így szívódnak fel a magas kultúrába, így alakulnak át és fejlődnek ki és még sem tűnnek el benne nyomtalanul, mint a nyugati kultúrákban.

A mindenkori gyermek mindenkor átéli a múltat s így a mindenkori magyarságban is elevenek maradnak hagyományos szellemi ér-

tékeink és mindig élő marad a magyar szellem forrása.

A néprajztudomány szerepe, hogy egyrészt vezesse és végezze a feltárás munkáját és másrészt segítse a kifejlesztés, átalakulás, tudományos alapokat és felkészültséget igénylő folyamatát.

A felnőtt társadalom szerepe egyszerű és mégis a legfontosabb. Ő kell, hogy a gazdag örökségül rámaradt s eddig figyelembe nem vett szellemi javakat legalább kifejlesztett állapotukban magába fogadja. Hogy hagyományos értékeinknek helyet engedjen magában, de úgy, hogy velük ne az európai értékeket szorítsa ki, hanem az európai kultúra leple alatt beléfészkelődő álkultúrát vesse ki magából.

Így jut el a felnőtt társadalom magyar és emberi hivatásához, azáltal, hogy az európai és a magyar szellemi értékeket, mint magasabbrendű emberi kultúrát együtt éli.

Amíg a felnőtt társadalom szerepe a ma, addig a gyermek szerepe a jövő szempontjából legfontosabb.

Ha a hagyományértékek — mint előbb is tárgyaltuk — kifejlődnek és átalakulnak, jelen szellemi értékké és érvényesülnek az élő kultúrában, ezáltal természetesen fel is szívódnak és így végeredményben idővel megszűnik bennünk az őslémény és a múlt áramlása.

Nem egy nyugati nép szellemi életében végbement ez a folyamat. És így jutottak el vezető, észszerűségben is vezető kultúrnépek, a múlt ízeit keresve, — mert önmagukban már nem találták azt meg — a vad népekhez.

Tudomásul kell vennünk, hogy egyetlen társadalmi rétegtől, így természetesen a néptől sem kívánhatjuk azt, hogy mintegy kívül élve az érvényes szellemi életen, egyedül éjje a hagyományt és fenntartsa a múltat. Ez nem is lehet egy széles és ma már új életfeladatokra hivatott réteg szerepe. Eltekintve attól, hogy a nép ma már egyébként sem vállalja ezt a szerepet, ami a múltban ugyan létformája volt; a hagyomány fenntartását és őrzését.

Olyan rétegről kell tehát gondoskodnunk, amely alapjában és lényegében változatlan s ez a mindenkori gyermek. A mindenkori gyermek az óvodától kezdve az érettségiig eredetiben átélheti és változatlan alakban megismerheti és magába fogadhatja, majd később tudományosan tárgyalhatja múltunk szellemi értékeit.

Így és ez által az arra leghivatottabb réteg, a gyermek veszi át az őslélmény továbbítása, a hagyomány fenntartása, a múlt eleven áramlásának biztosító munkáját.

Ne gondoljuk, hogy ez a gyermek számára valamiképp is külön megterhelést jelent. Játék ez a gyermeknek, olyan játék, amellyel közelebb kerül a tájhoz és természethez, emberhez, világhoz és őslélményhez és közelebb kerül az életműveltséghez is. Így sokkal jobb alapokról indul majd el az élet felé, mint annakidején mi indultunk. Énekelve és valósággal játszva ismeri meg a magyar múlt örök értékeit. A magyar dallam- és mozgás-sajátságokat, az énekes és cselekményes játékokat, a mesét és a sajátos szín- és formavilágot és ezen keresztül a sajátos magyar látást, szemléletet és gondolkozást.

<p>A gyöngyösbokrétás gondolkozás</p>
--

Még a füzet elején említettük hogy a magyar élet átalakulásának legfőbb akadálya, hogy mi egy fogalom alatt más és más tudunk érteni s nálunk, ha meg annyira is csak egyet jelent a szó más- és másképen tudják magyarázni. Így vagyunk a hagyomány kérdésében is.

Az eddigiekben igyekeztünk megvilágítani a hagyomány jelentőségét, új szerepét s igyekeztünk egy olyan gondolkozást ismertetni, amely a hagyományban látja a nép s vele az egész nemzet felemelkedésének legfontosabb eszközét.

Ez a gondolkozás — Széchenyivel együtt — hagyomány értékeink kifejlesztésében látja a magyarság egyik leglényegesebb feladatát. Ez a gondolkozás is azt hirdeti, hogy csak a magyarságban rejlő értékek kifejlesztésével teljesíthetjük európai hivatásunkat.

Lehet-e ezzel a gondolkozással, felfogással ellentétes magyar gondolkozás és felfogás? Lehet. Annyira lehet, hogy van is.

Ez az ellentétes gondolkozás és felfogás egyidős a gyöngyösbokrétázás megindulásával. A gyöngyösbokrétázás alakította ki és táplálja. Ezért nevezhetjük egyszerűen gyöngyösbokrétás gondolkozásnak, felfogásnak.

A gyöngyösbokrétás gondolkozás a gyöngyösbokrétát kedvelő tényezők és értelmiségiek és a bokrétázásban ténylegesen résztvevő — kisebb-nagyobb előnyöket élvezők köreiből terjed.

Mi a különbség a két gondolkozás közt? Elsősorban az, hogy a gyöngyösbokrétás gondolkozás konzerválni akarja a hagyományt. Másodsorban, hogy a gyöngyösbokrétás gondolkozás tagadja azt, hogy hagyomány értékeink a felső magyar kultúrában is érvényesíthetők lennének. És így hagyományaink, az egész magyarság szellemi örökségének sorsát továbbra is egyedül a népre kívánja rábízni.

Ha gondolatban visszalapozunk a fűzetben, magunk is megállapíthatjuk, hogy a gyöngyösbokrétás gondolkozás lehet akármilyen jószándékú, de semmikép nem szolgálja a hagyományt, sem a nép és az összesség ma már annyira nyilvánvaló szellemi és életérdekeit.

Mert elsősorban semmi élet nem lehet konzerválni. Maga a konzerválás az élő halála. Ami él, az a természet törvényei szerint fejlődik és alakul. Amint akadályozzuk a fejlődést, a természet parancsa ellen cselekszünk.

A gyöngyösbokrétás gondolkozás azt sem veszi figyelembe, hogy hagyományainkat a múltban együtt élte az egész magyarság. Hogy éppen az egységes magyar műveltség adta a magyarság nyugatra törő erejét. — Ezzel természetesen azt sem veheti figyelembe, hogy a magyarságnak az új Európában éppen erre a lendületes erőre van legnagyobb szüksége, amit csak úgy nyerhet vissza, ha kifejlesztett hagyomány értékeink a felső és alsó kultúrában, végül az egységes magyar kultúrában és a magyarság összességében érvényesülnek.

Mindnyájunk előtt világos, hogy hagyományainkat fenntartani és őrizni nem lehet egyedül

a nép kötelessége. Erre — ha más nem — figyelmeztet bennünket az a tény, hogy az utolsó ötven év alatt magában a népben is majdnem teljesen megszűnt a hagyomány élése.

Az első világháború után a polgárosodás folyamata olyan mértékben indult el, hogy gondolni sem lehet arra, hogy a népet és a népi életet vissza lehessen fejleszteni egy megelőző állapotba. Egyedüli lehetőség egy új népi állapot kialakítása és egy egységes népi alapú magyar életforma megteremtése.

Tény, hogy a gyöngyösbokrétás gondolkodásnak a nép között is vannak képviselői. Vagy félszáz gyöngyösbokrétás csapat. De ezek sem belső meggyőződésből, hanem a pesti »élményed és a forró színházi sikerek hatása alatt. Valószínű, hogy sok más faluban is akadna egy-egy csapatnyi bokrétás, akik szintén szívesen szerepelnének színpadon, még valóságos népi viseletet is csináltatnának erre az alkalomra. Csak nincs annyi színpad és annyi ünnep, amikor és ahol 5200 magyar falut, mint látványosságot felvonultathatnánk.

Akárhogy nézzük is, jelenleg az a helyzet, hogy ötvenegynéhány falu gyöngyösbokrétázik, — ezekben a falukban is állag legfeljebb 20—30 ember — és több, mint 5100 falu nem.

Persze az is magyarázza ezt, hogy néphagyomány, a jobbágyvilágban kialakult és ma ismert formájában már alig él nálunk.

Szóltunk arról, hogy ősi szellemi értékeink a jobbágyidőkben milyen változásokon mentek át. Sok értékünk csak töredékesen élt tovább, sok elpusztult, de valamennyi kisebb-nagyobb

átalakuláson ment át, addig, amíg a jobbágság zárt közösségének jobbágykultúrája kialakult.

A néphagyomány, a népi kultúra abban az »eredeti« alakjában, ahogy a gyöngyösbokrétás gondolkozás változatlanul fenn akarja tartani, valójában jobbágy kultúra. A népviselet alapjában a jobbágyidők viselete, mint ahogy a gyöngyösbokrétában is bemutatott általánosabb énekeket, táncokat, szokásokat a jobbágyi létforma alakította ki. S ezeknek eleven és kialakulásuk után nagyjából változatlan életet csak a szigorúan zárt jobbágyközösség és életforma tudott biztosítani.

Ahhoz, hogy a néphagyományt, népi kultúrát változatlan alakban fenntarthatassuk, szükséges a zárt közösségi életforma. Ilyet pedig csak úgy nyerhetünk, ha visszaállítunk egy megelőző és meghaladott állapotot — a jobbágyi életformát.

Ezt pedig nyilvánvalóan a gyöngyösbokrétás gondolkozás sem kívánja.

<p>A hagyomány az élő kultúrában</p>
--

A hagyomány, a néphagyomány is csak akkor élő, ha az életre is érvényes. Népünkben fennmaradt hagyomány-értékeink csak akkor voltak a népi életben elevenek, amikor szervesen hozzátartoztak a nép mindennapi életéhez is. Amikor különböző ünnepi, vagy egyéb alkalmaknak a hagyományos játékok, szokások adtak jelentőséget. Amikor önként folytak a népből s önmagából a játékosztönből. És népi alakjukban mindig csak

Ez a gyűjtőmunka közel évszázados. Még akkor érvényesek is, mikor természetes környezetükben, mintegy talajukban élnek.

Tehát hiába erőszakoljuk, »változatlan« formájában bármilyen fényes színpadra is a hagyományt, nem élő az így már — csak látványosság, előadás, bemutatás.

A talajában jelentkező és alkalomból önként folyó élő hagyományról ma már alig beszélhetünk. Mégis megkapjuk hagyományértékeinket eredeti és a kifejlesztés szempontjából egyedül hiteles formában, írott alakban — a néprajz és az új zenetudomány gyűjtéseiben, sem mondhatjuk, hogy teljes. A hagyományanyag értékes változatainak egy nagy része felgyűjtetlen. Még a tudományos munka jórésze is hátra van. Mégis elmondhatjuk, hogy a különböző tudományos gyűjtések még így is megadnak minden alapot hagyományos értékeink kifejlesztéséhez.

Ez a mi tulajdonképeni legfőbb kötelességünk: Kifejleszteni eddigelé sehol ki nem fejlett sajátosságainkat, — tehát a hagyománynak még a népi gyakorlatban sem kifejlett sajátosságait, — hogy a magasabbrendű szellem és a művészet eszközeivel mutassuk meg, hogy, mennyi jó és nemes, milyen magasrendű és egyetemes emberi értékeket rejtegettünk eddig magunkban.

Ha a legnagyobb magyar már száz évvel előbb ezt látta nem csekély hivatásunknak, akkor mennyivel inkább legfőbb hivatásunk és kötelességünk ez ma.

A polgárosodás folyamata elindult és ma már megállíthatatlan folyamat. Új európai szerepünk, a több és minőségi termelés, a népi felemelkedés hozza magával a polgári formákat.

Nem is rejtenek ezek magukban semmiféle veszedelmet akkor, ha a polgári formák mögött a sajátos népi magyar lélek él. Ha szellemi életünket megtelítjük hagyományértékeinkkel és biztosítjuk, hogy emberi és magyar őselménycink egységes műveltségünkben és életünkben mindenkor jelen legyenek.

**Ruha teszi
az embert?**

Nem a ruha teszi az embert emberre, hanem a lélek, a szellem. —

Ez a közmondás vagy sehol nem érvényes, vagy érvényes a falu emberére is.

Egyébként a múltban is mindig csak felületes korokban vált a ruházat, a viselet kérdése életkérdéssé. És lélek és szellem mindig megsínylette azt.

A »bokrétázás« tette divatossá a jelszót, hogy »vissza az ősi viselethez«. Persze ez a jelszó is kizárólag csak a népre vonatkozik. Arról nincs szó, hogy más társadalmi rétegekre is érvényes lenne. Ehelyett inkább külön »modern« — magyar úri viselet lett divatos, ami mindenkép elűtő a nép viseletétől.

Az elv itt is ugyanaz, mint a nyelvújítás elve volt, amikor felső rétegeink a latin, francia és német nyelv mellett — leginkább, mert ez lévén a kor divatja — a magyar nyelvet is beszélni kezdték. Az elv az volt, hogy ha már magyarul kell beszélni, legalább ne a póri-

nép nyelvén kelljen szólni, hanem külön úri nyelven.

Nem az történt tehát, ami természetes cs sokkal eredményesebb lett volna. — A magyar nép különösen akkor még szinte teljes nyelvkincsünket őrizte. És ha a nyelvújítás nyelvhagyományainkat, annak törvényszerűségeit vette volna alapul, ma Európa egyik legszínesebb és leggazdagabb nyelvén beszélénk, íránk.

Bizonyos, hogy a nyelvújítás nem a helyes alapokról indult el, hiszen ma már a sűrűn előforduló vitás nyelvészeti esetekben a nyelvtudomány is mindenkor kénytelen a népnyelvhez folyamodni.

A »vissza az ősi viselethez« jelszó nyomán az úri viseletújítás is megindult. De ez talán még olyan szerencsés sincs, mint a nyelvújítás volt. Az úri viseletújítás a férfiaknál magyaros ünneplőt akart alkotni, de az akarásból csak valami gyász-egyenruha-féle sikeredett. Hiányzik ebből az ünnepnek minden íze, minden értelme és méltósága. — A női viseletújítás valamivel szerencsésebb. De úgy ebből, mint a férfi magyarosból egy és ugyanaz a tulajdonság hiányzik, — pontosan az, ami a népi viseletben a legjellemzőbben magyar: a vonalak és a színek tökéletes összhangja.

A magyar szín- és formavilág hagyományunk egyik legértékesebb és legfontosabb része. Évezredek alatt alakult, fejlődött és tökéletessé vált. Íratlan ízléstörvények formálták, tették teljessé és őrizték. Akármilyen jószándék is vezet bennünket, a hagyomány el- és befogadása

nélkül felismerni is képtelenek vagyunk a viseletben is megmutatkozó szín és forma törvényszerűségeket. S ha pusztán jószándékból is mégis viseletújításba fogunk, csupán magyarokdani tudunk és magyar viseletnek és hagyományoknak egyaránt ártunk.

Élő példa erre a népszínmű kispolgári ízű viseletújítása. — Ennek elrettentő emléke a »szüreti« mulatságokban használatos torzmagyaros viselet. És legfőbb bűne, hogy a legtöbb falu egészséges ízlését is alaposan megromtotta. Az árvalányhajás kalaptól, — ami egyébként teljesen idegen is a magyarságtól — a rikítószíniú mellényeken át, a felpántlikázott szoknyáig, minden a magyar formatorvények ellen való.

Ha a viseletet egyáltalán kérdéssé tesszük, csak akkor járunk el helyesen, ha előbb a népviseletben is jelen való sajátságokat, törvényszerűségeket a magasabb művészetben is tudatosítjuk, s így az egész magyarságot jelentő értékekké kiteljesítjük.

Jelszavakkal nem oldhatunk meg semmit. »Vissza az ősi viselethez«, ma felületes jelszó csupán. Aki gyártotta, nem volt tisztában azzal, hogy hány és hány komoly életkérdés tapad a viselet kérdéséhez.

Ha a népi ember a középosztályba került, legelőször is ősi viseletét kellett, hogy megtagadja. Ezáltal a nép előtt is hamar világossá vált, hogy az ősi viselet, az emelkedés legfőbb akadálya. Tudjuk azt is, hogy a paraszt szó nem jelent foglalkozást. Mégis így jelölték és jelölik ma is nálunk a földdel küzdő termelő

embert. Az értelmesebbje ezt is hamar észre vette. És rájött, hogy ha polgári ruhát húz, hozzá még polgárosan mozog is benne, mindjárt megszabadul a paraszt-jelzőtől. Tehát polgári ruhája révén az elkülönítő társadalmi jegyétől is.

Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a nép művészkedő hajlamának a múltban ruházata volt egyik jelentős anyaga és területe. Gazdag formakésztségét és díszítő ösztönét — leginkább más anyag híjján — nagyrészt ruházatán élte ki. Csak a ránehezülő munkamód, az élet látható fejlődése, amiből ő kimaradt és sok más súlyos körülmény gyengítette művészkedő hajlamát is. És az így tétlen nemes ösztönök legtöbbször csak káros indulatokat tápláltak benne tovább.

A gyáripár egyhangú és sokszor ízlésrontó termékei sok időre győzték le a népi ember ízlését. De a körülmények mindjobban a gyáripárnak és termékeinek kedveztek. A háziipar korszerű eszközök híjján alábbhagyott, majd a legtöbb helyen szinte teljesen megállt. S ezt mind az ízlés, a viselet s a művészkedő hajlam szenvedte meg.

A gyári termékek versenyét, amit az élet alakulása is támogat, végül is nem bírja a házi készítésű viselet. A gazdasági okokat csak a tehetősebbek nem érzik annyira és ez a viseletre is kihat. Mind több lesz az egyéni és felesleges túlzás is, amivel a mód hivalkodik. S így idővel egy-egy női ünneplő nem ritkán többet emészt fel, mint egy hold föld ára. A szegényebb nem bírhatja a versenyt. Ha mégis erőszakolja, végül is súlyos kárát vallja. — Természetes, hogy ez a cseppet se nemes

versengés nincs jó hatással a falu közösségi érzületére, életére sem.

Ne felejtjük, hogy a technika és a civilizáció megjelenése egyébként is mennyire hatott a viseletre. A népi ember viseletébe a mezőgazdasági gépek is beleszóltak. Az a termelő, aki géphez jutott ruházatában alkalmazkodott is hozzá. A gép kezelése, tisztántartása és nem utolsó sorban szellemi hatása befolyásolták a ruházzkodást.

Folytathatnók az okok felsorolását, de csak ugyanaz derülne ki: a viselet is fontos kérdés, de nem lehet kiszakítani az egyéb életkérdések közül. Megnyugtató megoldást csak a más életkérdések megoldásával együtt találhatunk.

Addig hiába ajánljuk a népnek a népviseletet, de hiába szólunk ellene is a népviseletnek, csak egyet érünk el, — gyanakodást.

A viseletet az élet alakítja. Amint életünket átalakítottuk, megoldódik a viselet és minden egyéb kérdésünk is.

Ahogy zenei, drámai és nyelvi hagyományaink kifejlesztésre alkalmas állapotban őrzik a magyarság sajátos szellemi értékeit, ugyanúgy maradtak ránk a népviselet díszében és minden más népi díszítésben ősi múltunk egész szín- és formavilága. És ahogy zenei hagyományunkból új és magasabbrendű zenekultúra fejlődött ki, ahogy drámai hagyományainkból és hagyományos játékkészségeinkből újjászü-

lehet színházművészetünk, vagy a népnyelvben fennmaradt és kifejlesztett nyelvi értékekből az irodalom, úgy teremthet a népben fennmaradt magyar díszítőösztön és ősi szín- és formakészségünk új és magasabbrendű magyar képzőművészetet.

Amint így átalakul szellemi életünk, megszületik az egységes magyar-szellem, amely megteremti egységes életformánkat és maradandóan átalakítja a magyar életet.

Befejezés

Ha összegezzük az elmondottakat, belátjuk, hogy az új magyar szellem kialakításának nincs egyetlen olyan feltétele sem, amit még a mai körülmények között is ne tudnánk teljesíteni.

Az sem lehet vitás, hogy szellemi létünk teljes átformálása nélkül gazdasági, vagy társadalmi életünket sem tudjuk maradandóan átalakítani. Új életet csak új szellem alakíthat és csak új szellem biztosíthatja, hogy az új élet az összesség minden egyedére érvényes s az utánunk jövők számára is maradandó lesz.

Érthető, hogy múltunkat és hagyományunkat, mint legfőbb tényezőket vettük számításba. Nem a régihez s nem a dogmához való oktalan ragaszkodás ez. A magyarság életének egész sajátos alakulása kényszerít erre bennünket.

A magyarságban ugyanis hosszú évszázadokra a legtermészetesebb emberi folyamat szakadt meg akkor, amikor múltját felső rétegében, az új tájban feladta és népi réteget a fejlődés minden lehetőségétől elzárta.

Az emberi lét egyetlen természetes alakulása, amikor a múlt szervesen hozzátartozik a jelenhez és a jövőhöz, — az élet teljes folyamatahoz. A jelen a múltból alakul ki, vagy ami ugyanaz, a múlt alakul át jellenné. Ezzel átformálódik, újjászületik a múlt. Értékei fejlődnek, formái átalakulnak. Olyan tulajdonságai pedig, amelyeket meghaladott az idő, elkopnak, eltűnnek. De — és ez a lényeges — eredetértékei mindig fennmaradnak és mutatják az élet helyes irányát.

Bármely más nép jobban nélkülözheti múltját, hagyományait, mint mi. Mert mi a múlt teljes ismerete nélkül nem is érthetjük meg lehetetlen jelenbeni állapotunkat. És így a múlt érvényesítése nélkül életünket sem tudjuk átalakítani egészségesen és maradandóan.

Bármilyen keveset is tudunk a magyar múltról, bármennyire nem érvényesülhetett életünkben évszázadokig — élt, még a legidegebb századok alatt is és él ma is őselményeinkben, hagyományainkban és a magyarság legelhanyagoltabb rétegében, a népben.

Ezt a tényt mindenkor figyelembe kell vennünk, ha új életformáról, új gazdasági és társadalmi rendről és általában népről és magyarságról szólunk. És figyelembe kell vennünk akkor is, amikor a népet bíráljuk, értékeljük.

A mély szakadékokkal elválasztott és szembenálló osztályokra tagolt magyarságot, még a külön-külön osztályokon belül is ellentétek emésztik. Maguk a dolgozórétegek, de az egyedek is nem egyszer állnak szemben egymással tényleges, vagy vélt osztály-, vagy egyéni érdekért. És az érdekeken túl nincs egyetlen területünk, ahol nemzeti, vagy emberi alapon tényleges közösséget alkothatnánk.

Így érhetjük csak meg, hogy nálunk az osztályok, rétegek tárgyilagos bírálata, értékelése szinte lehetetlen. Egyik osztály, vagy réteg értékelése csak a másik rovására történhetik. — Bizonyos, hogy ez az összességre, legfőképp a dolgozók összességére káros állapot, csak osztálytalan társadalomban szűnik meg. Viszont az osztálytalan társadalom már maga az egységes nemzet.

Egyet el kell mondani a népről, — anélkül, hogy értékelni, vagy bírálni akarnánk, — hogy a nép nem első- és még másodsorban sem felelős jelenlegi erkölcsi, műveltségi, szellemi s az ezzel szorosan összefüggő gazdasági és társadalmi állapotáért. Következmény ez. Következménye annak az életformának és életmódnak, amit nem ő szabott magának. Amit s amiben kedve és akarata ellenére is élni kellett. Sokáig még kimenekülni sem lehetett belőle. — Ebben a létformában fejlődésről, magyar és emberi öntudat kialakulásáról szó sem lehetett.

Ezt jó tudni ma, amikor a nép kérdéseitől hangos az ország. Amikor szélesen hirdetik már, — minden komoly következmény nélkül, — hogy a nép minden szép, minden érték-hordozója, a nemzet alapja és pillére és ő az erő és 6 a jövő. Ebből alakult ki egyik oldalon a népimádat, másik oldalon a népiszony.

Egyik sem igazságos. Nem érvényes a népimádat mindaddig, amíg csak tapsolunk a népnek a színpadon, vagy földet követelünk neki — a máséból. — Amíg csak megcsodáljuk művészetét, megbámuljuk tehetségét és kultúráját követelünk neki — olyat, amelyet mi magunk nem is fogadnánk el.

Semmi értelme és semmi értéke az ilyen népimádatnak. De az olyannak sem,, amikor már a nép minden értékét elismerjük és felemelkedését is hangosan követeljük, de megtartjuk a belénk nevelt három lépés távolságot.

— Ami lépésekben ugyan nem sok, de távolságban éppen egy világot jelent. — Ha nem tudjuk elképzelni a népi, de általában a dolgozó embert a három lépés távolságon belül, akkor hiába hirdetjük a magyarság megújulását. Ha hihetetlennek tartjuk, hogy a népi, a dolgozó ember emelkedése révén, műveltségben, tudásban és minden emberi értékben elér bennünket, akkor hiába hirdetjük a népi gondolatot. Ha nem érezzük azt, hogy fennmaradt hagyomá-

nyos értékeinket, kifejlesztett állapotban, magasabb fokon magunkba tudjuk fogadni, akkor hiába mondjuk, nem tudjuk mi a hagyomány és mi a múlt való jelentősége.

Ilyen formán hiába akarunk népet menteni, így sem a népen, sem magunkon, sem a magyarságon nem segíthetünk.

Néhány éve nálunk is kísérleteztek a »Kitűnőek Iskolája« gondolatával. A gondolatot nem valósították meg, de az eszmét kitűnően hasznosították. — Elkezdődött a népi tehetségek kiválogatása abból a célból, hogy azokkal a középosztályt felfrissítsék.

Így is hiába akarunk népet menteni.

Mert a népi tehetségre magának a népnek van legnagyobb szüksége. Ha tehetségeit elveszük, utolsó reményét is elveszti a felemelkedésre.

Míg új szellem nem születik, míg új élet nem alakul, míg le nem omlanak a válaszfalak, hiheti-e komolyan valaki, hogy a középosztályba átmentett népi tehetség, új osztályában régi osztálya érdekeit képviseli, — vagy egyáltalán képviselheti. Úgy elvész ez a tehetség is a nép számára, mint elveszett a többi, aki a középosztályba menekült.

Erre azt is mondhatjuk, hogy érzelmi ok. De szólnak a tehetségesek átmentése ellen súlyos életokok is.

A több- és minőségi termelés magának követelné a népi tehetséget, még ha tízannyi tenne is belőlük. Példát mutató, a többinek is példát adó minőségi ember pedig éppen a tehetségekből lehet leghamarább.

Ismételjük, hogy a minőségi termelő műveltsége nem lehet kevesebb, mint a középosztálybeli emberé. A több- és minőségi termeléshez elengedhetetlen elméleti és gyakorlati tudást csak magasfokú műveltséggel lehet elsajátítani. De csak így lehet jól szolgálni az új közösség és összesség érdekeit is.

Helyes a tehetség kiválasztása, de ennek csak abból a célból szabad történni, hogy a nép és a termelő élet számára példamutató minőségi embereket neveljünk. — Ennek a kötelességünknek a huszonnegyedik órája éppen elérkezett.

Amint életünket helyesen alakítottuk át és szellemünkben érvényesülnek a hagyomány értékei, akkor még annak a népi tehetségnek is megkönnyítettük az útját, aki nem a termelő életben, hanem önként — és nem a rendszerint nem is megbízható kiválasztás útján — az értelmiségi pályák valamelyikén akar majd elhelyezkedni. Vagy éppen a művészet valamely ágában akar, mint alkotó érvényesülni.

Ha a termelő ember életműveltségét, tudását iskolaműveltséggel egészítjük ki, megkapjuk a

minőségi embert. Ha az értelmiségi embernek iskolaműveltségéhez, tudásához életműveltséget adunk, megkapjuk a közösségi életre alkalmas értelmiségi embert. És így megadtuk a külön rétegnek a közös műveltségi alapot. — A közös műveltségi alap pedig adja a közösségi érzetet, a közösségi gondolkozást és tudatot. Mint ahogy adja az összesség tagjai számára a találkozás, az egymásratalálás legkülönbözőbb területeit.

Ennyi és nem kevesebb a tulajdonképeni tennivalónk. Ezt és ennyit jelent a megújulás elmélete és a népi gondolat, ha nem csak élünk a fogalmakkal és a szavakkal, hanem cselekszünk is.

Tartalom

	oldalszám
BEVEZETÉS	5
Mai életünk és életkérdéseink	9
Több munka, kevesebb termelés	11
Többtermelés, minőségi termelés	13
A szellem irányít	17
A közvélemény tájékozatlan	19
A múlt szerepe	21
A múlt	23
Nem vagyunk barbárok, sőt	25
Önmagunk önmagunk ellen	27
Az igazi magyar szellem	30
A felsőréteg végleg elszakad	32
Jobbágy világ, magyar világ	31
Mit tegyünk?	37
Új szellem, új élet	39
Alkotóink mindig ezt akarták	41
Életműveltség, iskolaműveltség	43
Mit adjon az iskola?	45
Mit jelent a közösség?	48
Új közösséget	50
A szövetkezeti szellem	52
Új falu, új otthon	53
Hagyományaink az egész magyarságé	57
A gyöngyösbokrétás gondolkodás	61
A hagyomány az élő kultúrában	64
Ruha teszi az embert?	86
BEFEJEZÉS	72